

Economisch - Statistische Berichten

45e JAARGANG - 23 NOVEMBER 1960 - No. 2262

Alle assurantiën

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beleggingen en vermogensbeheer

BAKSTEEN

Juwelier

HORLOGES

SIERADEN

TAFELZILVER

Sinds 1837 in het hart van Rotterdam

WESTEWAGENSTRAAT 70 — TELEFOON 110583

Het Bestuur der „STICHTING DIACONESSENINRICHTING” te Voorburg roept sollicitanten op voor de functie van

ECONOOM - ADMINISTRATEUR

voor zijn in Voorburg te bouwen Prot.-Christelijk Ziekenhuis (250 bedden).

De te benoemen functionaris moet belijdend lid zijn van een Prot.-Chr. Kerk en beschikken over een gedegen bedrijfsorganisatorische kennis en administratief inzicht om leiding te kunnen geven.

Voorkeur wordt gegeven aan gegadigden met ziekenhuis-ervaring.

Schriftelijke sollicitaties met volledige inlichtingen en referenties te richten aan het Secretariaat: Parkweg 151, Voorburg.

N.V. SLAVENBURG'S BANK

Gevestigd te Rotterdam

34 vestigingen

In Nederland

ALLE BANK- EN EFFECTENZAKEN
Financiering van internationale transacties

WERKGEVERSORGANISATIE IN AMSTERDAM

vraagt een

JONG ECONOOM

om na gebleken geschiktheid te worden aangesteld als secretaris van haar economische afdeling.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met pasfoto te richten onder no. E.S.-B. 91-1, Postbus 42, Schiedam.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie: (010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Consumptiestimulering door verspilling

De spanning in de hoogontwikkelde landen tussen de zeer grote produktiviteitsstijging en de afzetmogelijkheden heeft aanleiding gegeven tot vele diagnoses, prognosen en voorgestelde oplossingen. Onder de indruk van de destijds heersende massale werkloosheid wees Keynes in zijn baanbrekend werk op een onvoldoend stijgende consumptie als dodelijk voor een groeiende economie en een volledige werkgelegenheid. Een van de door hem aangegeven, zij het minder gewenste, remedies, nl. „to dig holes and fill them up” karakteriseert het paradoxale aspect van dit vraagstuk. De springlevende actualiteit hiervan wordt in Vance Packards boek „The waste makers”¹⁾ in een bonte schildering weergegeven. Hij beschrijft met enige overdrijving de uit de afzetmogelijkheden voortgesproten „verspillingsfilosofie” van het Amerikaanse bedrijfsleven en de pogingen ook het publiek met deze geestesgesteldheid te doorringen.

In deze „throwaway age” consumeert de Amerikaanse burger nu reeds gemiddeld tweemaal zoveel goederen als vóór de laatste wereldoorlog. Bijna 40 pCt. van zijn goederenbezit is echter niet essentieel voor zijn fysiek welzijn. Desalniettemin zijn nog miljoenen gezinnen onvoldoende gevoed, gekleed en gehuisvest. De voorheen toegepaste verkoopmethoden blijken niet in staat om de consumptie voldoende te stimuleren. Zelfs het geraffineerd bespelen van het klavier van de onbewuste behoeften en instincten en het exploiteren van de statusdrang, hetgeen door Packard in twee reeds verschenen werken is behandeld, schieten tekort om het evenwicht tussen produktiepotentieel en afzet te realiseren. De vakverenigingsleider, Reuther, klaagde dat in een periode van vier jaren bijna voor \$ 100 mrd. aan potentiële produktie verloren is gegaan.

De afzetmogelijkheden „noodzaakten” de Amerikanen in groten getale verkwistende producenten en consumenten te worden. Hierbij worden negen vormen van strategie onderscheiden. Onder het motto „steeds kan er nog meer bij” wordt getracht de gezinnen te overreden bij het aanschaffen van huizen, ijskasten, wasmachines, auto's en radio's niet te volstaan met één exemplaar. De uitspraak van de dictator Mustapha Mond in Aldous Huxleys „Brave New World”: „We don't want people to be attracted by old things. We want them to like the new ones”, is in

¹⁾ David McKay Company, Inc., New York 1960, 340 blz., \$ 4,50.

de Verenigde Staten in aanzienlijke mate werkelijkheid geworden.

Een belangrijke plaats wordt ingenomen door de opzettelijke verkorting van de gebruiksduur, hoewel tegen relatief geringe kosten een belangrijke verlenging hiervan mogelijk zou zijn. De „psychologische veroudering” door de hersenspoeling van de reclamemethoden, met als resultaat mode- en smaakveranderingen zonder functionele of esthetische redenen, is eveneens een vorm van verspilling. Dit kunstmatige verouderingsproces wordt o.a. geïllustreerd met de gang van zaken in de auto-industrie. Bij het invoeren van nieuwe typen speelt de stijl een veel grotere rol dan technische verbeteringen. Gedurende de periode 1941-1956 werd de verwachte gebruiksduur met nog geen jaar verlengd. De gebruiksduur van autobanden daalde van 22.000 tot 31.000 mijlen in 1954 naar een niveau van 18.000 tot 27.500 mijlen in 1958. De voornoemde „verouderingspolitiek” heeft de reparatiekosten zeer aanzienlijk doen toenemen. De noodzakelijke onderdelen zijn bovendien vaak moeilijk te verkrijgen. Andere vormen van verbruikstimulering zijn: de grote uitbreiding van het afbetalingskrediet, het bevorderen van een overmatig genotsstreven en het toejuichen van de „baby boom”.

De gevolgen van de verspillende consumptiestimulering zijn o.a. een verlies aan prestige bij de buitenlanders, een levensstijl van passief, egoïstisch genotsstreven, doch vooral het uitgeput raken van de natuurlijke hulpbronnen. Packard waagt zich tenslotte aan het vaststellen van gewenste maatregelen. Teneinde meer weerstand te kunnen bieden aan de Pawlow-honden methode, die het bedrijfsleven op de consumenten toepast, is een grotere uitbouw van deskundige en onafhankelijke consumentenorganisaties vereist. Zowel de verspilling van de bestaansmiddelen als de sterke bevolkingsgroei moeten worden afgeremd. Enkele andere aanbevelingen zijn: arbeidstijdverkorting, een aangepaste economische groei en omschakeling naar een uitbreiding van de dienstensector (grotere expansiemogelijkheden en minder gebruik van onvervangbare hulpbronnen), de overheidsuitgaven (vele onbevredigde urgente publieke behoeften) en van de hulp aan de bevriende landen. Merkwaardigerwijze besteedt de auteur onvoldoende aandacht aan een inkomensherverdeling ten behoeve van de voornoemde miljoenen gezinnen, met een laag welvaartsniveau.

Rotterdam.

Drs. M. HART.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Consumptiestimulering door verspilling, door Drs. M. Hart	1115	E.E.G.-verdragen?, door Mej. Mr. O. D. Gerbers	1123
Enkele hoofdpunten van de voorgestelde wet op de vennootschapsbelasting 1960 en van de voorgestelde wet op de dividendbelasting 1960 (III), door Prof. Dr. B. Schendstok	1116	De waardevastheid van de gulden, door Tj. Greidanus	1126
Economische planning en economische statistiek in het „ontwikkelingsplan” 1960-1980 voor het noorden des lands, door Prof. Dr. F. Hartog en Prof. Dr. H. Rijken van Olst	1119	De gulden als rekeneenheid, door Drs. E. L. Berg	1127
Publikatieplicht ten aanzien van vervoerwaarden en vrachtprijzen in de E.G.K.S.- en		Ingezonden stuk:	
		De groei van het autopark, door Drs. J. W. H. Geerlings met een naschrift van Drs. L. Becker	1130
		Notities:	
		De rijksuitgaven in Engeland	1122
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	1131
		Statistieken	1132

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
 Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. J. Hartemink.
 COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
 J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Enkele hoofdpunten

van de voorgestelde wet op de vennootschapsbelasting 1960 en van de voorgestelde wet op de dividendbelasting 1960

(III)

Deelnemingsverhoudingen: Besluit op de Winstbelasting 1940.

Het uit de bezettingstijd daterende, maar in wezen nog van Nederlandse makelij zijnde, Besluit op de Winstbelasting 1940 kende als een van zijn uitgangspunten de algemene gedachtegang, dat alles wat reeds in Nederland of elders door een winstbelasting was getroffen of zou worden getroffen, niet nogmaals onder de (Nederlandse) winstbelasting mocht vallen, en dat dubbele heffing eventueel moest worden voorkomen bij het aandeelhoudende lichaam. Het Besluit stelde dan ook bij het genietende lichaam vrij het bedrag dat in de belastbare winst was begrepen aan zuiver voordeel uit deelgerechtigheid in de al dan niet verdeelde winst van een ander binnenlands lichaam dat aan de belasting onderworpen was, en (negen tienden van) het zuivere voordeel uit overeenkomstige deelgerechtigheid bij een niet-binnenlands lichaam dat ter plaatse van zijn vestiging onderworpen was aan een landsbelasting die in enige vorm naar de winst werd geheven. Bij de vaststelling van het zuivere voordeel werd rekening gehouden met de kosten van beheer en (voor zover het genotene een tantième was) met de beroepskosten, alsmede met de rente van vreemde middelen waarmee het desbetreffende aandelenbezit werd gefinancierd.

Behalve in genoten dividenden en tantièmes kon het voordeel bestaan in waardestijging van aandelen door reservering en — negatief — uit waardedaling van aandelen door ontreservering of door verliezen. Negatieve voordelen werden uitsluitend uit de winst van het aandeelhoudende lichaam geëlimineerd door compensatie bij het elimineren van positieve voordelen van hetzelfde jaar of van de volgende vijf jaren, tenzij er ook nog sprake was van vrijgestelde eigen niet-Nederlandse winst, want deze speelde eventueel ook nog mee in dit spel van compensatie van bedragen die buiten de deur werden gezet om binnenlandse en internationale dubbele heffing tegen te gaan.

In de verhouding tussen een binnenlandse moedermaatschappij en een niet-binnenlandse dochter diende het niet-aftrekken van 10 pCt. van de uit de dochter genoten „zuivere voordelen” om recht te doen wedervaren aan de invloed die het algemene beleid van de moedermaatschappij geacht werd te hebben op de resultaten van de dochter. Was de binnenlandse aandeelhoudster geen echte moedermaatschappij, maar meer een gewoon aandeelhoudster, dan werd in die 10 pCt. een stukje internationale dubbele heffing in stand gehouden. Neemt men in aanmerking, dat de wettelijke regeling was gemaakt met het oog op een tarief van 11½ pCt., dan is het begrijpelijk, dat men hiervan geen serieuze gevolgen dachtte. In beginsel echter was dit stuk internationale dubbele heffing (eigenlijk overgehouden uit de Dividend- en Tantiëmebelasting) een minder fraaie zaak, waar echter tegehover stond, dat de overigens gelijke behandeling van deelnemingen en beleggingsaandelen een stuk eenvoud betekende, zowel in de wetgeving als in de uitvoering, dat op zichzelf zijn waarde had. Door die gelijke behandeling bestond onder de winstbelasting geen behoefte aan een afzonderlijke gunstige regeling voor effectenbeleggingsmaatschappijen.

De reeds hierboven geformuleerde algemene gedachte, dat alles wat reeds in Nederland of elders door een winstbelasting was getroffen, of zou worden getroffen, niet nogmaals door de Nederlandse winstbelasting mocht worden getroffen, bracht niet mede, dat het aandeelhoudende lichaam en het andere lichaam de koerswinsten en -verliezen, onderscheidenlijk de bedrijfswinsten en -verliezen, *synchron* tot uitdrukking moesten brengen. Dientengevolge werden alle koerswinsten — al dan niet gerealiseerd — die het aandeelhoudende lichaam, *volgens het door hem gekozen stelsel*, tot uitdrukking bracht, uit de belastbare winst geëlimineerd, behalve voor zover zij het gevolg waren van veranderingen in valutakoersverhoudingen. Voor koersverliezen op aandelen gold m.m. hetzelfde, met dien verstande dat, zoals reeds gezegd, zij in eerste instantie de belastbare winst wel drukten, maar in tweede instantie in compensatie werden gebracht met de te elimineren positieve voordelen uit aandelenbezit van hetzelfde jaar of van de volgende vijf jaren. Koersverliezen werden dus slechts geëlimineerd naarmate zij door koerswinsten van de genoemde jaren werden opgevangen.

Deelnemingsverhoudingen: Besluit op de Vennootschapsbelasting 1942.

Het Besluit op de Vennootschapsbelasting 1942 bracht een heel ander stelsel. Binnenlandse dubbele heffing zowel als internationale dubbele heffing wordt slechts voorkomen in deelnemingsverhoudingen en bij effectenbeleggingsmaatschappijen (inclusief nationaal-bezit-maatschappijen), en dan nog slechts met betrekking tot hetgeen aan het aandeelhoudende lichaam wordt *uitgekeerd* en niet behoeft te worden afgeboekt op de boekwaarde van het aandelenbezit.

Anders dan onder de Winstbelasting van 1940 is het dus voor aandeelhoudende lichamen onvoordelig om dochteraandelen stelselmatig te waarderen naar intrinsieke waarde. Het kan zelfs dubbel onvoordelig zijn, nl. als te eniger tijd uitdelingen aan de deelnemende onderneming worden gedaan uit winstreserves van een dochtermaatschappij: hoe hoger dan de deelneming te boek staat bij de deelnemende onderneming, des te meer kans is er dat de boekwaarde moet worden beschouwd als aangetast door de uitdeling en dat hierdoor de vrijstelling van het deelnemingsdividend verloren gaat.

Het Besluit Vennootschapsbelasting leidt dus tot de gedragslijn dat de aandeelhoudende lichamen hun deelnemingen waarderen op een bedrag dat tegelijk zo bestendig mogelijk en zo laag mogelijk is. In de regel zal dat zijn waardering op aanschaffingsprijs of op de kennelijk *voorgoed* lager geworden bedrijfswaarde. De geldende wettelijke regeling werkt voort in de hand, dat deelnemingen niet worden verkocht zonder dat eerst een waardesurplus boven de boekwaarde wordt weggevoerd door dividenduitkeringen (bij het aandeelhoudende lichaam vrijgesteld): er is dan geen sprake meer van verkoopprijs. Deelnemende lichamen die goed geadviseerd zijn, hebben dan ook onder het Besluit Vennootschapsbelasting nauwelijks

last van dubbele heffing, indien men let op het resultaat over de gehele duur van de deelneming. Anders dan onder de Winstbelasting, komen echter de argelozen er soms slecht af.

Een ander verschil tussen Vennootschapsbelasting en Winstbelasting is, dat, aangenomen dat een verstandig beleid wordt gevolgd, over de gehele duur van de deelneming de zaak bij de Vennootschapsbelasting „glad loopt” *per deelneming*, doch dat het Besluit Winstbelasting erop gericht was dat „glad lopen” te bereiken voor het *geheel* van de deelnemingen en de beleggingen in aandelen, eventueel tezamen met de buitenlandse bedrijfsgedeelten. Van een deelneming is slechts sprake, indien het aandelenbezit wordt aangehouden in het belang van het eigen bedrijf, of indertijd is genomen terwijl het algemeen belang daarmee werd gediend, of indien er sprake is van een aandeelhouderschap voor ten minste 25 pCt. (Enkele finesses laat ik ter zijde).

Onder de Vennootschapsbelasting zijn de deelnemingsdividenden niet tot hun bruto bedrag vrijgesteld: de aan de deelneming verbonden bedrijfskosten van het deelnemende lichaam worden eveneens geëlimineerd bij het vaststellen van de te belasten winst. Als sprekendste voorbeelden hiervan noem ik de soms vrij hoge kosten van het doen bijwonen van een aandeelhoudersvergadering van een buitenlandse dochteronderneming, alsook de financieringskosten van een deelneming die met vreemde middelen wordt gefinancierd. Die kosten vallen fiscaal tussen wal en schip: het deelnemende lichaam kan ze niet aftrekken omdat het hem verboden is, en het andere lichaam kan het niet, omdat het de kosten niet heeft gemaakt.

Deelnemingsverhoudingen: regeling in het wetsontwerp.

Het ontwerp Wet op de Vennootschapsbelasting 1960 bewandelt, wat de hier behandelde materie betreft, in sommige opzichten een middenweg tussen het Besluit op de Winstbelasting 1940 en het Besluit op de Vennootschapsbelasting 1942. In enkele andere opzichten gaat het een geheel nieuwe, van royalere opvattingen getuigende, weg. Met de bestaande regeling van de Vennootschapsbelasting heeft het gemeen, dat het voorkomen van dubbele heffing beperkt blijft tot de sfeer van de deelnemingen; evenals de Winstbelasting houdt het rekening met alle — positieve en negatieve — voordelen, uit een deelneming gedurende haar bestaan verkregen. Koersverschillen op het aandelenpakket worden dus evenzeer geëlimineerd als niet „gekochte” dividenden.

Het begrip deelneming wordt echter verruimd: reeds een belang van 5 pCt. wordt als een deelneming beschouwd, tenzij het een niet-binnenlands belang betreft. In dit laatste geval mag de inspecteur aannemelijk maken, dat de aandelen als een belegging worden gehouden. Het hier gesignaleerde verschil in behandeling wordt in de Memorie van Toelichting niet opgehelderd. Men wordt niet veel wijzer door licht te zoeken in het zesde lid van art. 12, waarin staat dat de Minister een aandelenbezit, dat geen deelneming vertegenwoordigt (blijkbaar naar het 5 pCt. criterium), met een deelneming kan gelijkstellen, indien, hetzij het aanhouden van dat aandelenbezit in de normale lijn ligt van de door de belastingplichtige gedreven onderneming, hetzij met het verwerven daarvan het algemeen belang gediend is geweest.

Raadpleegt men hierbij de M.v.T. (waarin ten onrechte het zesde lid het vijfde wordt genoemd en het vierde lid

als het derde wordt aangeduid), dan ziet men, dat het de bedoeling is, dat de Minister zijn bevoegdheid uitsluitend hanteert, indien het over binnenlandse aandelen gaat. Maar indien de bedoeling zo beperkt is, waarom dan de zaak aan het oordeel van de rechter onttrokken?

De in het geval van een deelneming te elimineren — positieve en negatieve — voordelen zijn die, welke, uit de sfeer van de „dochter” tot het deelnemende lichaam dóórdringen. Het punt van de uitschakeling van de kosten die aan het houden van het aandelenpakket verbonden zijn, moet dus afzonderlijk aan de orde komen. Voor binnenlandse deelnemingen wordt de kostenuitschakeling afgeschaft. Hier zal dus voortaan niets meer tussen wal en schip vallen. Tussen een binnenlandse deelnemende maatschappij en een niet-binnenlandse „dochter” geldt echter, dat „met kosten die met een deelneming verband houden, geen rekening gehouden” wordt. Dit valt ten volle te billijken voor interest van leningen, waarmee een binnenlandse moedermaatschappij een buitenlands aandelenpakket financiert; voor andere kosten echter, zoals internationale reiskosten, zie ik geen grond voor het discrimineren tegen ondernemingen met deelnemingen in het buitenland of in de overzeese rijkdelen.

Ook in het ontwerp is het geval voorzien, dat uiteindelijk uit een deelneming minder te voorschijn komt dan er is ingestoken. Onder de Winstbelasting hing het van de omstandigheden af, of zo'n verlies bij de deelnemende onderneming fiscaal tot zijn recht kwam, maar het maakte geen verschil uit, of de deelneming eindigde door liquidatie van de vennootschap waarin was deelgenomen, dan wel door afstoting van het aandelenpakket. Onder de thans geldende regeling van de Vennootschapsbelasting kan bij de deelnemende onderneming het verlies tot zijn recht komen, als zij maar met beleid manoeuvreert; de wijze waarop de deelneming eindigt, is ook thans irrelevant. Volgens het ontwerp komt de zaak echter niet in orde indien de deelneming eindigt door vervreemding van het aandelenpakket, doch enkel, indien de „dochter” wordt geliquideerd. Dit vind ik bepaaldelijk te eng, met name indien het buitenlandse deelnemingen betreft, maar ook met het oog op gevallen van overdracht aan een ander lichaam.

Wat gebeurt in geval van liquidatie van de „dochter”? Alsdan wordt het nadelige verschil tussen de boekwaarde van het pakket en het bedrag dat „er uit komt” als verlies van het deelnemende lichaam erkend. Onder boekwaarde versta ik in dit verband het bedrag, dat in de loop der jaren voor het verkrijgen van de deelneming is opgeofferd, of het lagere bedrag waarvoor zij fiscaal teboekstaat bij het einde van het jaar, waarover voor het laatst vennootschapsbelasting wordt geheven op de voet van het thans geldende Besluit.

Met het voor deelnemingen ontworpen regime zullen vele beleggingsmaatschappijen, vooral de risicospreidende, maar ook diegene die flinke belangen in buitenlandse vennootschappen hebben, weinig gebaat zijn. Evenals onder het Besluit Vennootschapsbelasting zal ook onder de nieuwe wet een afzonderlijk fiscaal regime voor effectenbeleggingsmaatschappijen gerechtvaardigd zijn. In art. 27 van het ontwerp wordt dan ook aan de Kroon de bevoegdheid gegeven, bij algemene maatregel van bestuur aanvullende regelen te geven waarop binnenlandse naamloze vennootschappen, die beleggingsmaatschappij zijn, zullen worden behandeld op het punt van winstbepaling en tarief-toepassing, „zulks met het oog op de behandeling van

koersverschillen op effecten en van uit effecten genoten dividenden en andere winstaandelen”.

Het lijkt mij echter veel beter, dat deze aangelegenheid wordt geregeld bij de wet zelve, althans wat de hoofdzaken betreft: Dit lijkt mij vooral hierom van belang, omdat elk lichaam dat aandelen bezit die door het ontwerp niet als een deelneming worden beschouwd, door tussenschuiving van een beleggingsmaatschappij toch de dubbele heffing kan voorkomen, althans volgens het thans geldende wettelijke stelsel. Vooral levensverzekeringmaatschappijen maken hiervan nogal eens gebruik. De bestaande Beschikking Beleggingsmaatschappijen heeft hiertegen niet gereageerd, m.i. terecht. Maar het is toch beter, dat, nu het erom gaat, een echt nationale belastingwet tot stand te brengen, de typische beleggingsmaatschappijen enige waarborg krijgen, dat niet de vrees voor „misbruik” door anderen hun datgene zal onthouden, waarop zij in redelijkheid recht hebben. Ik vrees wel wat voor een te sterk werken van die vrees, en ik vind wat dit betreft een aanknopingspunt in hetgeen het ontwerp bepaalt met betrekking tot de verliescompensatie van n.v.'s, die „ledig” zijn geworden (art. 19, lid 6), een punt dat ik overigens buiten bespreking wil laten.

Deelnemingsvrijstelling en verminderd uitdelingstarief.

Indien ter zake van genoten winstuitdelingen van een ander (binnenlands) lichaam deelnemingsvrijstelling kan worden genoten, staat het uiteraard aan het deelnemende lichaam vrij, zijn gehele jaarwinst, hoe ook opgevat, te reserveren. In dit geval vinden de ontwerpers, niet ten onrechte in hun stelsel, dat de uitdelingsreductie ongedaan moet worden gemaakt, en wel door aan het deelnemende en reserverende lichaam een extra bedrag aan vennootschapsbelasting op te leggen. Dit extra bedrag moet gelijk zijn aan hetgeen, op het desbetreffende stuk dividend, het uitdelende lichaam teveel aan uitdelingsreductie heeft genoten. Veelal zal dit 15 pCt. van het dividendbedrag belopen. Die extra vennootschapsbelasting wordt eveneens geheven, indien de deelnemende maatschappij (zoveel mogelijk) uitdeelt, want dan geniet zij haar eigen uitdelingsreductie ad 15 pCt. van haar eigen uitdeling. Bij een zuivere holding zal de bovenbedoelde extra vennootschapsbelasting het bedrag zijn, waarvan haar eigen 15 pCt. uitdelingsreductie wordt afgetrokken. De zaak loopt dus in beginsel wel rond. Echter niet voor zover de eigen uitdeling uit buitenlands dividend afkomstig is.

Uit het artikel van de vorige week zal men zich herinneren, dat de uitdelingsreductie niet wordt verleend over meer dan tweederde van het belastbare bedrag. De genoten deelnemingsdividenden zitten echter niet in het belastbare bedrag, en daarom worden zij — doch enkel voor zover van binnenlandse oorsprong! — ten volle opgeteld bij voormeld tweederde deel, indien het erom gaat het maximum bedrag van de begunstigde uitdeling te relateren aan het belastbare bedrag (art. 21, lid 4). Ook indien het belastbare bedrag nul is (zoals bij een zuivere holding) loopt het in de binnenlandse sfeer rond: de ontvangen deelnemingsdividenden kan men ten volle uitdelen met de tariefbegunstiging welke laatste dan echter wegvalt tegenover de extra vennootschapsbelasting.

Dividendbelasting in geval van deelnemingsverhoudingen en in internationale verhoudingen.

Dividendbelasting zal niet behoeven te worden ingehouden op de opbrengsten van (uiteraard binnenlandse) effecten, indien de gerechtigde als binnenlands of als

buitenlands belastingplichtige aan de vennootschapsbelasting onderworpen is en de opbrengst als deel van zijn binnenlandse winst zou moeten beschouwen, indien deelnemingsvrijstelling niet bestond. Derhalve: geen voorheffing op een stuk winst dat tenslotte bij de aandeelhouder toch niet zal worden belast. Dit betekent een aanmerkelijke verruiming in vergelijking met het huidige art. 2a van het Besluit op de Dividendbelasting 1940. Die verruiming zal ook kunnen worden toegepast, indien de dividendgerechtigde een beleggingsmaatschappij is.

Voorts zal, ingevolge art. 4, letter *b*, van het ontwerp Wet op de Dividendbelasting 1960, geen dividendbelasting behoeven te worden ingehouden op „de opbrengsten waarvan blijkt dat daartoe gerechtigd is een niet binnen het Rijk gevestigde rechtspersoon, die gedurende het tijdvak van vijf jaren eindigende met het kalenderjaar waarin de opbrengst ter beschikking is gesteld, voor meer dan de helft van het nominaal gestorte kapitaal aandeelhouder is geweest van de vennootschap die de opbrengst verschuldigd is, mits in dat tijdvak tot de winst van deze vennootschap uitsluitend voordelen behoren die uit het buitenland zijn verkregen en hetzij ingevolge regelingen ter voorkoming van dubbele belasting volledig van vennootschapsbelasting zijn vrijgesteld, hetzij ingevolge artikel 12 van de Wet op de Vennootschapsbelasting 1960 bij het bepalen van de winst van de vennootschap buiten aanmerking blijven”.

Bij het lezen van deze tweede uitzondering moet men in gedachten houden wat in het begin van het artikel in dit blad van de vorige week is gezegd: de bewindslieden willen ernaar streven, bij de herziening van belastingverdragen en bij het sluiten van nieuwe verdragen de nieuwe 15 pCt. dividendbelasting voor Nederland te behouden. Voorts willen zij van het andere land gedaan zien te krijgen, dat het de nieuwe 15 pCt. op de een of andere wijze erkent als voorheffing ten opzichte van de vennootschapsbelasting en de inkomstenbelasting van dat land. In het geval van het geciteerde art. 4, letter *b*, is er geen sprake van, dat het andere verdragsland daarin zal bewilligen. Maar het is evenzeer weinig aannemelijk, dat in alle minder uitgesproken gevallen het andere land zal willen doen, wat de Nederlandse bewindslieden voor ogen hebben. Het gaat hier om gevallen, waarin winst of dividend, herkomstig uit land A, in Nederland, door een hier gevestigde vennootschap op aandelen, wordt getransformeerd in Nederlands dividend, dat vervolgens afvloeit naar het verdragsland B. Die transformatie in Nederland wordt duur, hetzij voor de aandeelhouder(s) in land B, hetzij voor de Staat B, indien hij deze aandeelhouder(s) ontlast. En dat komt doordat Nederland, waarschijnlijk om redenen van eenvoud, bij de dividendbelasting slechts wil weten van het stelsel van „alles of niets”.

Alleen in het in het ontwerp vermelde notoire geval, waarin de Nederlandse dividendbelasting „niets” moet zijn, werkt het ontwerp even bevredigend als in het geval waarin een Nederlandse dochtermaatschappij van een buitenlands lichaam uitsluitend Nederlandse eigen winst en dividenden uit Nederlandse deelnemingen geniet. In alle tussengevallen dreigt afschrikking of verjaging van Nederlandse dochtermaatschappijen; de wachtperiode van vijf jaar zal bovendien afstotend werken in de gevallen waarin, afgezien van die wachttijd, vrijstelling van Nederlandse dividendbelasting zou worden genoten. De gehele regeling van art. 4, letter *b*, vraagt dan ook dringend om verruiming. Daarbij zal moeten worden voorzien in een gedeeltelijke teruggaaf van dividendbelasting, te effectueren

Na beschouwingen over de wenselijkheid van een ontwikkelingsplan voor het noorden en over de eisen, die aan de inhoud en de statistische grondslagen daarvan gesteld moeten worden, wordt het onlangs gepubliceerde „ontwikkelingsplan” voor Noord-Nederland aan de besproken criteria getoetst. De conclusies zijn: 1. De publikatie bevat nog geen eigenlijk economisch plan met een confrontatie van de noordelijke en de landelijke economie in 1980; 2. Er worden bij de voorgestelde maatregelen geen prioriteiten aangegeven en de gevolgen ervan op de werking van de regionale huishouding worden niet kwantitatief aangeduid; 3. Onvoldoende wordt naar voren gebracht, dat een eerste voorwaarde, om tot een verantwoord plan of een verantwoorde prognose te komen, is: het beschikbaar zijn van goede economische statistieken omtrent het noorden. Het grote tekort in dit opzicht wordt niet vermeld en er worden geen maatregelen voorgesteld om hierin verbetering te brengen; 4. Het aanwezige schaarse economisch-statistische materiaal is bovendien onvoldoende gebruikt; 5. Bij de gemaakte statistische prognoses zou een betere motivering en toelichting wenselijk zijn geweest; de lezer kan zich geen oordeel vormen over hun waarde.

1. De wenselijkheid van een economisch plan voor het noorden.

De aanwijzing van het gehele noorden des lands: de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, als „ontwikkelingsgebied” en de recente verschijning van de publikatie: „De toekomst van het noorden des lands, een ontwikkelingsplan voor de periode 1960-1980”¹⁾ zijn verheugende symptomen van het zich langzamerhand baanbrekende inzicht, dat de nu ook door de landelijke Overheid erkende achterstand op economisch gebied van de drie noordelijke provincies dient te worden ingehaald en zo mogelijk weggewerkt en dat men de wijze, waarop dit zal geschieden, niet aan individuele ondernemers en aan het toeval alléén kan overlaten. Het gaat er niet meer om, of, maar op welke wijze, stimulerend moet worden ingegrepen. Het „ontwikkelingsplan” is een eerste inventarisatie van de maatregelen die, naar de mening van de opstellers, op dit gebied moeten worden genomen.

De tweede auteur van dit artikel heeft reeds meerdere malen²⁾ een pleidooi gehouden voor de geregelde en gecoördineerde verzameling van statistisch materiaal inzake Noord-Nederland en voor het, op basis daarvan, opstellen van een economisch plan voor dit gebied. Vandaar onze vreugde over het initiatief van de Bestuurscommissie Noorden des Lands, een aanvang te maken

¹⁾ Opgesteld door de in de Bestuurscommissie Noorden des Lands samenwerkende provinciale besturen van de drie noordelijke provincies, Assen 1960.

²⁾ Zie o.a. H. Rijken van Olst: „De Provincie Groningen en overig Nederland”, Groningen 1958 en F. J. de Jong en H. Rijken van Olst: „Economische aspecten van de ontwikkeling van het noorden”, Economisch-Statistische Berichten, 7 november 1959, No. 2208/2209, blz. 927-942.

(vervolg van blz. 1118)

nadat de aanslag in de vennootschapsbelasting over het desbetreffende jaar onherroepelijk zal komen zijn vast te staan. Ook met betrekking tot beleggingsmaatschappijen met buitenlands aandelenbezit bestaat aan een analoge regeling wel behoefte.

³⁾s-Gravenhage.

B. SCHENDSTOK.

Economische planning en economische statistiek in het „ontwikkelingsplan” 1960-1980 voor het noorden des lands

met de studie, die aan de formulering van een economische politiek voor het noorden vooraf dient te gaan; vandaar ook onze teleurstelling over dit eerste rapport.

2. De inhoud van een economisch plan of van een economische prognose.

Economische plannen of prognoses worden voor Nederland jaarlijks samengesteld door het Centraal Planbureau. De daarbij gevolgde methode — die met kleine variaties ook in andere landen wordt toegepast — bestaat uit het samenstellen, op basis van kwantitatief inzicht in de voornaamste economische betrekkingen, van een overzicht inzake de werking van de volkshuishouding in een toekomstige periode: men onderscheidt een aantal sectoren (de bedrijven, de Overheid, de consumenten e.d.) en vat de economische transacties, die tussen deze sectoren plaatsvinden, samen in een aantal rekeningen. Op deze zgn. methode der nationale rekeningen kunnen wij in dit verband niet nader ingaan; voor bijzonderheden zij verwezen naar de publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek en van het Centraal Planbureau³⁾. Alleen op deze wijze verkrijgt men een *logisch sluitend geheel van op elkaar afgestemde toekomstcijfers*: alle economische grootheden (de productie, de consumptie, de besparingen, de investeringen, de in- en uitvoer, de belastingen, de

³⁾ Een zeer uitgebreide toelichting op het stelsel der nationale rekeningen, de sectoren, transacties enz. wordt jaarlijks gegeven in het Supplement van „Statistische en econometrische onderzoeken” (uitgave C.B.S.), waarnaar wij voor bijzonderheden verwijzen. Verdere literatuur over de nationale rekeningen en het nationaal inkomen: H. Rijken van Olst, C.A. Oomens e.a.: „Het nationale inkomen van Nederland 1921-1939”, no. 7 der „Monografieën van de Nederlandse Conjunctuur”. Uitgave C.B.S., Utrecht 1948; H. Rijken van Olst en C. A. Oomens: „De nationale jaarrekeningen: doeleinden, problemen, resultaten”, no. 8 der „Monografieën van de Nederlandse Conjunctuur”. Uitgave C.B.S., Utrecht 1950; H. Rijken van Olst en C. A. Oomens: „Het reële nationale produkt en het reële nationale inkomen”, „Statistische en econometrische onderzoeken”, Jaargang 4, no. 4 (1949). Uitgave C.B.S., Utrecht 1950: „Nationale rekeningen als basis voor de analyse van het economische leven”, Deel I, II en III, „Statistische en econometrische onderzoeken”, Jaargang 7, no. 1, 2 en 3 (1952). Uitgave C.B.S., Utrecht 1952; „Nationale Rekeningen voor Nederland”,

subsidies enz.) zijn, wat hun onderlinge beïnvloeding betreft, bestudeerd en deze invloeden zijn in de prognose of plancijfers verwerkt. Het ontworpen toekomstbeeld betreft het gehele economische leven, niet slechts bepaalde aspecten of onderdelen ervan.

Een volledig economisch ontwikkelingsplan voor het noorden zou derhalve moeten omvatten: 1e het schema van deze transacties *thans*; 2e een vastlegging in een tijdschema van de aanbevolen maatregelen en hun kwantitatieve dosering, met een schatting van het *kwantitatieve* effect daarvan op alle belangrijke economische verschijnselen; 3e het verwachte schema van transacties in een toekomstige periode en liefst ook 4e het verwachte schema van transacties, indien *geen* stimulerende maatregelen zouden worden genomen. Bij dit alles behoort een confrontatie van de situatie in het noorden ten opzichte van de rest van Nederland, nu en bijv. in 1980.

3. De voorbereiding van de opstelling van een economisch plan of van een economische prognose.

Schattingen over de toekomstige economische ontwikkeling kunnen slechts zijn gebaseerd op gegevens inzake de tegenwoordige situatie en op kennis omtrent de reacties van de verschillende delen van een volks- of regionale huishouding op „ingrepen van buitenaf” (o.a. economisch-politieke maatregelen van de Overheid). Omtrent de tegenwoordige situatie zijn wij slechts fragmentarisch ingelicht. De regionale economische statistiek is in het noorden nog niet aangevat: er bestaat in Groningen, Friesland en Drenthe nog niet één bureau, dat zich bezig houdt met het op gecoördineerde wijze verzamelen en bewerken van economische statistieken. Wel beschikt het Centraal Bureau voor de Statistiek te Den Haag over regionale specificaties t.a.v. een aantal economische statistieken, zodat

(vervolg voetnoot 3)

1938 en 1946-1953”, „Statistische en econometrische onderzoeken”, 1954.

Over de regionale verdeling van het nauw aan de nationale rekeningen verbonden nationale inkomen zijn in Nederland de volgende publikaties verschenen: J. B. D. Derksen: „Enkele schattingen over het volksinkomen der provinciën”. Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek, 1942, afl. 2/3; „De regionale verdeling van het nationale inkomen in 1946”, „Statistische en econometrische onderzoeken”, Jaargang 4, no. 1 (1949). Uitgave C.B.S., Utrecht 1949. Een berekening voor één specifiek gebied is opgenomen in: „Enkele berekeningen betreffende het inkomen in het rampgebied in 1952”, „Statistische en econometrische onderzoeken”, Jaargang 8, no. 4 (1953). Uitgave C.B.S., Utrecht 1954. Regionale rekeningen zijn, behalve voor de provincie Groningen (zie o.a.: „Provinciale rekeningen en de economische politiek van de regionale overheid”, door H. Rijken van Olst, „De Economist” 1958, blz. 593 e.v.), in Nederland tot dusver alleen voor de stad Amsterdam opgesteld; zie: „Stedelijke jaarrekeningen van Amsterdam”, Supplement van het Kwartaalbericht van het Bureau van Statistiek van de gemeente Amsterdam, no. 3-4, 1954, met een vervolg in het Supplement no. 2, 1956 en no. 3, 1956 en in „Statistische mededelingen” van genoemd bureau, no. 143 (1960); „On a system of regional accounts for the City of Amsterdam”, door P. de Wolff en P. E. Venekamp, Verslag 29e zitting van het „International Statistical Institute”, Rio de Janeiro 1955; „Geografische verdeling van het nationale inkomen”, door P. E. Venekamp, „Sigma”, 1957, no. 2. Zie verder: P. E. Venekamp: „De methodiek van rekeningen voor stad en bedrijf”, „De Economist”, 1958 blz. 269 en P. E. Venekamp: „Een nieuw hulpmiddel voor gemeentelijke economische politiek”. Openbare les, Haarlem 1957.

Van het Centraal Planbureau zijn o.a. de publikaties: „Centraal Economisch Plan (jaarlijks) en „Scope and methods of the Central Planning Bureau”, Den Haag, 1956.

hierbij aangeknoopt zou kunnen worden. Er zijn echter nog vele hiaten in onze statistische kennis. De tweede auteur van dit artikel heeft in 1956 voor de provincie Groningen getracht, dit materiaal aan te vullen d.m.v. enquêtes bij het bedrijfsleven. Zo ontstond een eerste proeve van „provinciale rekeningen” voor Groningen.

Het is o.i. evident, dat het opbouwen van een economisch plan, ook een regionaal plan, slechts op serieuze wijze kan geschieden, als men een basis heeft van statistisch materiaal over het betreffende gebied. De logische volgorde van werkzaamheden is dus: eerst economische statistieken verzamelen, dan deze analyseren ter verkrijging van een stelsel van regionale rekeningen en zo mogelijk van een econometrisch structuurmodel, tenslotte het opstellen van een economische prognose.

4. Enkele opmerkingen over het „ontwikkelingsplan” voor het noorden des lands.

a. Statistische grondslagen.

Onze hoofdconclusie op dit punt luidt dat, hoewel de aanwezige statistische gegevens op economisch gebied voor het noorden schaars zijn, van de beschikbare cijfers toch niet voldoende gebruik is gemaakt. Er wordt niet verwezen naar de relevante gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek of naar de eerder gemaakte studies op dit terrein⁴⁾. Deze zijn bij de prognose dan ook niet gebruikt. Ook relevante economische statistieken uit andere bron komen in het rapport nauwelijks voor. Er is voorts geen sprake van een prognose van de plaats van Groningen, Friesland en Drenthe in de Nederlandse volkshuishouding van 1980.

Ten aanzien van de in het rapport *wel* gebruikte statistieken merken wij het volgende op. Bij de gemaakte bevolkingsprognose voor 1980 wordt verwezen naar het C.B.S. Wij lezen: „Uitgaande van het bevolkingscijfer op 1 januari 1960 wordt bij toepassing der door het C.B.S. gebruikte methoden, de omvang der bevolking van Noord-Nederland volgens de natuurlijke aanwas op 1 januari 1980 op ca. 1.575.000 personen geraamd”. De methode van het C.B.S. maakt nu o.a. gebruik van de leeftijdsspecifieke huwelijksvruchtbaarheidscijfers voor Nederland. Er bestaan echter geen leeftijdsspecifieke huwelijksvruchtbaarheidscijfers voor Noord-Nederland. Men kan derhalve niet de methode van het C.B.S. precies hebben gevolgd. Vermoedelijk is de schatting voor Noord-Nederland op een of andere wijze geënt op die voor Nederland. Dit had dan evenwel in een rapport, dat qua opbouw in belangrijke mate op deze bevolkingsprognose is gebouwd, uitvoerig moeten worden gemotiveerd met een beschrijving van de gevolgde methode. Alleen zó immers kan de lezer zich een oordeel vormen over de betrouwbaarheid van deze prognose.

Volgens het rapport „De toekomst van het Noorden des Lands” zal de totale bevolking van Groningen, Friesland en Drenthe in 1980 bedragen: bij het nemen van extra-stimulerende maatregelen 1,5 mln.; bij het uitblijven van dergelijke maatregelen 1,3 mln. Rekening houdend met het feit, dat dit natuurlijk afgeronde cijfers zijn (het afgeronde cijfer 1,3 mln. betekent eigenlijk: tussen 1,25 en 1,35 mln. en het afgeronde cijfer 1,5 mln. betekent: tussen 1,45 en 1,55 mln.), vragen wij ons met belangstelling af, hoe deze cijfers zijn verkregen.

⁴⁾ Zie noot 2.

Een opsomming van het kwantitatieve effect van elk van een aantal genoemde stimulerende maatregelen treft men in het rapport niet aan ⁵⁾.

De „taakstellende” prognose van 1,5 mln. inwoners in 1980 wordt vervolgens verder uitgewerkt. Voor 17 deelgebieden worden „mogelijke” cijfers gegeven voor de bevolking in dat jaar. Ook op dit punt ontbreekt een indicatie omtrent de wijze, waarop deze cijfers werden verkregen en over de specifieke veronderstellingen, die eraan ten grondslag liggen.

Ter verduidelijking van onze opmerkingen moge erop worden gewezen, dat het niet onze bedoeling is, de opstellers van het „ontwikkelingsplan” op deze cijfers vast te nagelen. Natuurlijk zullen ze van de werkelijkheid in 1980 afwijken, omdat thans nog kwalitatief en kwantitatief onvoorzienbare invloeden deze laatste mede zullen bepalen. Als men echter één cijferopstelling geeft, beschouwt men deze blijkbaar, op basis van de thans beschikbare gegevens, als de *meest waarschijnlijke* toekomstige bevolkingcijfers. Waarom men dit zo vindt, wordt in het rapport niet toegelicht ⁶⁾.

Bij de schatting van de beroepsbevolking stuiten wij eveneens op een moeilijkheid. Men gaat uit van een totale bevolkingstoename in het noorden van 1960 tot 1980 van 1,264 mln. tot 1,5 mln. of van bijna 19 pCt. Men veronderstelt, dat er in 1980 volledige werkgelegenheid wordt bereikt en dat de migratie-balans meer in evenwicht zal geraken en stelt, dat dan de in het noorden wonende beroepsbevolking zal stijgen van 460.000 tot ca. 575.000 of met 25 pCt. Wij twijfelen er niet aan, dat dit *mogelijk* is, maar de motivering of nog liever de *berekening*, die aan deze 25 pCt. ten grondslag moet hebben gelegen, zou in het rapport behoren te zijn opgenomen. Wij vermoeden overigens, dat er behalve de genoemde, nog wel andere veronderstellingen bij deze berekening zijn gemaakt. Ook hier had men deze veronderstellingen kwantitatief moeten specificeren.

b. Planningaspecten.

Werken wij thans het sub 2 gestelde iets verder uit, dan kan de vraag worden gesteld, of het ontwikkelingsplan nu een „evenwichtig samenstel van schattingen en richtlijnen” bevat, zoals de Wet-Centraal Economisch Plan een plan omschrijft. Het antwoord luidt, dat dit slechts zeer ten dele het geval is. Het rapport houdt zich niet in de eerste plaats bezig met de economie van het noorden, maar vooral met het werkgelegenheidsprobleem en met een aantal „losse” desiderata (wegenaanleg, huisvesting, landaanwinning, onderwijs enz.). Deze kan men evenwel niet los beschouwen van: de nodige en verwachte investeringen, het provinciaal inkomen per hoofd, het verwachte verbruik, de besparingen, de handelsbeweging enz. Als prognose is er *alleen* een raming van de natuurlijke

aanwas van de bevolking. De taakstelling, die op dit punt wordt geponeerd, is dat in de komende 20 jaar $\frac{3}{4}$ hiervan moet worden vastgehouden, terwijl het werkloosheidspercentage aan het eind van deze periode ongeveer moet zijn gedaald tot het landelijke gemiddelde van de jaren vijftig. De met beide uitgangspunten corresponderende groei van de actieve beroepsbevolking moet worden opgevangen door uitbreiding van de industrie en de stuwende dienstenverlenende bedrijven, rekening houdend enerzijds met de verdere daling van de werkgelegenheid in de landbouw en anderzijds met de secundaire effecten op de verzorgende bedrijven.

Ten einde de taakstelling te bereiken, worden bepaalde voorzieningen met betrekking tot de infrastructuur en de uitbreiding van de financiële faciliteiten voor particuliere investeringen nodig geacht, die beide een jaarlijks beroep op de middelen van de Centrale Overheid vergen van f. 30 mln. (excl. de sociale en culturele voorzieningen die nodig zijn voor de verbetering van het woonklimaat).

De vermelde taakstelling, hoewel noodzakelijkerwijs arbitrair, lijkt zeker niet van redelijkheid ontbloeit, terwijl van de aangeduide instrumenten mag worden verwacht dat zij in de gewenst geachte *richting* zullen werken. Maar is hun *omvang* afgestemd op de te bereiken doelstellingen en zal met name de industrie na de aanloopperiode de financiële faciliteiten kunnen missen? Wat wordt verwacht van de particuliere investeringsinspanning, wat van de ontwikkeling der reële inkomens? Hoe werken deze laatste in op de omvang en samenstelling van de vraag en wat zal de vermoedelijke afzet naar en aankoop van buiten zijn?

Pas wanneer deze vragen met een zekere mate van betrouwbaarheid kunnen worden beantwoord, is nader uitsluitend mogelijk over de meest passende economische ontwikkeling. Zodanige gegevens kunnen voor particuliere investeerders gelden als een globale marktanalyse en voor de Overheid als een zeker houvast voor de keuze en dosering van haar instrumenten van economisch beleid. De spontane ontwikkeling en de overheidspolitiek bepalen dus tezamen en in onderling verband de toekomstige economische structuur en een werkelijk planmatig beleid is pas mogelijk, wanneer men weet hoe de verschillende overheidsmaatregelen inwerken op het economisch proces.

Zulk een planmatige aanpak kan met name nuttig zijn wanneer het erom gaat, een *prioriteitenrangorde* aan te brengen in de verschillende projecten en maatregelen. Zoals het ontwikkelingsplan er thans ligt is geen poging gedaan, de voorgestelde projecten te rangschikken naar hun importantie in verband met de te verwachten bijdrage tot de beoogde taakstelling. Dit is, als men het goed wil doen, ook moeilijk wanneer er geen nadere informatie is over de vermoedelijke kwantitatieve effecten. Echter moet een dergelijk verantwoord prioriteitschema van wezenlijk belang worden geacht voor de verdeling over de tijd. Het is nu eenmaal niet mogelijk, alles tegelijk aan te vatten en denkbaar is zelfs dat de beschikbare middelen niet toereikend zijn om in de gestelde tijd het hele programma uit te voeren. In zulk een situatie komt ten duidelijkste uit, dat regeren kiezen is en planning het voorbereiden en mogelijk maken van een doelmatige keuze. Weliswaar lijkt een zekere ruwe indeling naar prioriteiten op basis van de bestaande inzichten en gegevens niet geheel onmogelijk, doch naarmate dit verder kan worden geobjecti-

⁵⁾ De statisticus moet uit deze cijfers concluderen, dat een bevolking in 1980 van 1,4 mln. (d.w.z. tussen 1,35 en 1,45 mln.) door de rapporteurs *onmogelijk* wordt geacht. Er zijn immers slechts twee mogelijkheden: er worden extra stimulerende maatregelen genomen of deze blijven uit.

⁶⁾ Verder is de gesuggereerde nauwkeurigheid der schattingen voor 1980 veel te groot: afronding in duizenden inwoners impliceert, bijv. bij de stad Groningen e.o., een onnauwkeurigheidsmarge naar boven en beneden van 500/215.000 of 2,3 promille. Als de opstellers bijv. zouden menen, dat de prognose wel ca. 5 pCt. „fout” kan zijn, hadden zij de bevolking van Groningen moeten aangeven als 204 tot 226 duizend.

veerd, wordt het ontwikkelingsplan bruikbaar als richtlijn voor het te volgen beleid.

Niet alleen echter om een duidelijker verband te leggen tussen de geformuleerde taakstelling en de aanbevolen instrumenten en daarmee met name het opstellen van prioriteiten mogelijk te maken of te vergemakkelijken, doch ook ten behoeve van de *inpassing in de nationale economische politiek* is een verdere „onderbouwing” van het ontwikkelingsplan van groot belang. In het hoofdstuk over „De nationale betekenis van het ontwikkelingsplan” wordt betoogd, dat het, gezien de verschillende produktiereserves die nog in het noorden aanwezig zijn, ook uit het oogpunt van het nationale belang gewenst is, de beschikbare en beschikbaar komende complementaire produktieve hulpmiddelen in versterkte mate op deze provincies te richten. Dit lijkt in zijn algemeenheid moeilijk voor bestrijding vatbaar, en vooral in de huidige situatie met een gespannen arbeidsmarkt is hiermee een argument gegeven, dat sterk aanspreekt. Om echter tot een principiële en duurzame afweging van regionale en nationale gezichtspunten te komen, is nodig een voldoende inzicht in de kwantitatieve effecten van de belangrijkste instrumenten van economische politiek, waarover wel op nationaal niveau, doch slechts gebrekkig voor een belangrijke regionale entiteit als de drie noordelijke provincies, betrouwbare gegevens beschikbaar zijn.

Bij afwezigheid van zulk een systematische afweegmogelijkheid is het voor de Centrale Overheid moeilijk, in voorkomende gevallen tot een verantwoorde regionale differentiatie te komen van bepaalde maatregelen van economische politiek, die, hoewel ingegeven door en betrekking hebbend op de situatie van de nationale economie als geheel, aan effectiviteit zouden kunnen winnen door een zekere aanpassing aan regionale omstandigheden. Als voorbeeld zij genoemd de politiek tot bestedingsbeperking in 1957, waarvan het, naar F. J. de Jong en de tweede genoemde auteur van dit artikel reeds eerder betoogden, vrij waarschijnlijk is dat zij beter niet op het noorden had kunnen worden toegepast ⁷⁾. Om dit echter te kunnen waarmaken en ook voor de toekomst een basis te hebben voor een doelmatige economische politiek voor de drie betreffende provincies in het kader van de nationale

⁷⁾ Zie de tweede genoemde publikatie in noot 2.

De rijksuitgaven in Engeland

„The Statist” van 17 september 1960 vindt het een somber feit dat in Engeland de rijksuitgaven 28 à 29 pCt. uitmaken van het nationaal inkomen. De rijksuitgaven stegen van £ 3.300 mln. in 1948 tot £ 5.500 mln. in 1959; hiertegenover staat een toeneming van het nationaal inkomen van £ 9.600 mln. tot £ 18.900 mln. In procenten uitgedrukt daalden de rijksuitgaven van 34,5 tot 28,8. De uitgaven voor defensie stegen van 22 pCt. van de totale rijksuitgaven in 1949 tot een top van 35 pCt. in 1953, om daarna te dalen tot 28,4 pCt. in 1959. Een grote verandering vond eveneens plaats in de uitgaven voor de volksgezondheid: in 1948 vormden deze uitgaven 5,5 pCt. van de totale bestedingen van het Rijk, tegen 12,4 pCt. in 1959.

economische politiek, moet het plan voor het noorden als „deelplan” ingepast kunnen worden in het Centraal Economisch Plan en mitsdien zoveel mogelijk op analoge wijze worden bewerktuigd.

Aan deze maatstaf getoetst is dit „ontwikkelingsplan” nog slechts zeer fragmentarisch. Dit kan in het huidige stadium moeilijk anders, omdat nog vele benodigde statistische gegevens ontbreken. Nodig is daarom, gelijk reeds gezegd, allereerst het scheppen van een statistisch waarnemingsapparaat, dat een basis kan leggen voor onderzoekingen ten behoeve van de economische politiek ter ontwikkeling van het noorden. Deze drie provincies vormen, gelijk in het rapport op duidelijke wijze wordt aangetoond, een entiteit die kan gelden als één groot ontwikkelingsgebied, belangrijk genoeg om middelen te beramen voor een nadere bestudering van de economische samenhangen naar binnen en naar buiten.

Het voorgaande is niet bedoeld als een afbrekende kritiek op het rapport. De gelegenheid om er veel meer van te maken was eenvoudig niet in ruime mate aanwezig. Wel zou het naar onze mening aanbeveling hebben verdiend, om in het rapport duidelijk te stellen, dat dit nog maar een eerste aanloop is, dat het volkomen onjuist zou zijn om te concluderen dat we het nu wel ongeveer weten ⁸⁾ en dat mitsdien de instelling van een permanent apparaat voor waarneming en onderzoek wenselijk is. Ten aanzien van dit punt zij nogmaals verwezen naar de reeds vermelde bijdrage in het speciale nummer over het noorden van „Economisch-Statistische Berichten” ⁹⁾, waarin oprichting van een noordelijk statistisch bureau en/of planbureau wordt bepleit.

Er is alles tezamen genomen dus reden tot verheugenis over dit rapport en dan zowel om wat het geeft (in hoofdzaak een lijst van desiderata i.v.m. de toekomstige economische ontwikkeling van het noorden) als om wat het niet geeft. Uit het laatste blijkt immers duidelijk, wat in de nabije toekomst zou moeten worden opgebouwd.

Groningen.

F. HARTOG.
H. RIJKEN VAN OLST.

⁸⁾ Aan de binnen- en buitenlandse literatuur over methoden en uitkomsten van regionale economische analyse is in het rapport weinig aandacht besteed. Zie noot 3 en de opgave van buitenlandse publikaties hieronder.

⁹⁾ T.a.p. blz. 940-942 (zie noot 2).

Buitenlandse literatuur over regionale economische analyse ⁹⁾

Phyllis Deane: „Regional variations in United Kingdom incomes from employment, 1948”. *Journal of the Royal Statistical Society, Series A*. Vol. 116, 1953, Part II: K.S. Lomax: „The sources and nature of statistical information in special fields of statistics”. *Regional economic statistics. Journal of the Royal Statistical Society, Series A* Vol. 117, 1954, Part I; J. E. G. Utting: „Social accounts of local authorities”, Cambridge, 1953; W. Isard: „Interregional and regional input-output analysis: a model of space-economy”. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. XXXIII, 1951; W. Isard, R. A. Kavesh en R. E. Kuenne: „The economic base and structure of the urban-metropolitan region”. *American Sociological Review*, Vol. 18, 1953; W. Isard en G. Freuntel: „Regional and national product projections and their interrelations” uit: *Long-Range Projection, Studies in Income and Wealth*, Princeton 1954; W. Isard: „Methods of regional analysis, an introduction to regional science”, New York en Londen 1960; F. Grünig en R. Krenzel: „Die Westberliner Wirtschaft 1949-1951”. *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, Sonderhefte, Neue Folge* Nr. 15, Reihe A; R. Krenzel: „Volkswirtschaftliche Input-Output-Rechnung, Sozialprodukt, Beschäftigung und Produktivität, Einkommensverteilung und Einkommensschichtung in West-Berlin”. *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, Sonderhefte, Neue Folge* Nr. 24, Reihe A; R. Gunzert: „Das Sozialprodukt der Stadt Frankfurt am Main 1950-1953”. *Statistische Monatsberichte, Sonderheft*, Nr. 3, Frankfurt am Main, 1955; A. Schreurs: „Contribution aux études d'économie régionale en Wallonie: Problèmes de méthode”, *Revue des sciences économiques*, 1954; J. Röcke: „De methodes van een streekstudie”, in *Regionale economie, handelingen van het tweede Vlaams Wetenschappelijke Economisch Congres, Gent 1955*; J. Petre: „De gronden en instrumenten van regionaal-economische politiek in West-Europa”, in bovengenoemde bundel *Regionale economie, Gent 1955*; R. Pourvoeur en C. Swevers: „Overheidszorg op regionaal-economisch plan”, *Economica-Documentatie* IV, 1954.

⁹⁾ Voor Nederlandse literatuur zie noot 3.

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen heeft de vraag, of de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. in een beschikking een plicht tot publikatie van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden mag opleggen en de lid-staten tot uitvoering hiervan mag dwingen, duidelijk ontkennend beantwoord. De H.A. kan slechts de lid-staten adviseren hoe zij de verwezenlijking van het betrokken art. 70, lid 3 moeten nastreven. Het Hof heeft tevens uitgesproken dat de gemeenschapsorganen niet meer bevoegdheden hebben dan hun expliciet of impliciet door het verdrag worden gegeven. In tegenstelling tot het E.G.K.S.-verdrag wordt in het E.E.G.-verdrag een eventuele publikatie van de vrachtprijzen en vervoervoorwaarden niet geregeld. Frankrijk en West-Duitsland achten de publikatieplicht een absolute noodzakelijkheid. Een tot stand gekomen verordening in juni jl. heeft slechts een bijzonder verwarrend artikel opgeleverd. Het is gewenst dat de E.E.G.-organen zich evenals de H.A. onthouden van het instellen van een publikatieplicht ter voorkoming van twee verschillende regimes naast elkaar.

Publikatieplicht ten aanzien van vervoervoorwaarden en vrachtprijzen in de E.G.K.S.- en E.E.G.- verdragen?

Eén van de brandende kwesties op het gebied van de Europese samenwerking, die het vervoerwezen de afgelopen tijd heeft beziggehouden en ten dele nog bezighoudt, was en is de vraag of de organen, hetzij van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (E.G.K.S.), hetzij van de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.), de plicht tot publikatie van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden kunnen opleggen, m.a.w. de vraag of de gemeenschapsorganen hier een zelfstandige verordenende bevoegdheid hebben.

E.G.K.S. - Groei van een conflict.

In art. 70, lid 3 van het E.G.K.S.-verdrag wordt gesteld, dat „de schalen, vrachtprijzen en tariefbepalingen, van welke aard dan ook, welke van toepassing zijn op het vervoer van kolen en staal binnen ieder land afzonderlijk en tussen de landen van de gemeenschap, worden *openbaar gemaakt of ter kennis gebracht* van de Hoge Autoriteit”. De Hoge Autoriteit (H.A.) wilde, dat de lid-staten wat betreft het wegvervoer deze verplichting zouden nakomen en gaf aan de Nederlandse Regering in haar brief van 12 augustus 1958 drie mogelijkheden om aan bovengenoemde verplichting te voldoen:

1. het bevoegd gezag kan een vervoerstarief publiceren en de vervoerondernemingen de plicht opleggen zich daaraan te houden;

2. het bevoegd gezag kan de vervoerders verplichten tot publikatie of ter kennisbrenging van de door de vervoerders vastgestelde en toegepaste vervoerstarieven;

3. de vrachtprijzen en vervoervoorwaarden kunnen onmiddellijk na het sluiten van elke afzonderlijke vervoerovereenkomst aan de H.A. ter kennis gebracht worden, nl. in het geval waarin de sub 1 en 2 genoemde tarieven niet zouden bestaan of maximum- of minimumprijzen zouden bevatten.

De Nederlandse Regering koos deze derde mogelijkheid, maar wees de H.A. er tevens op, dat zij ten aanzien van het wegvervoer geen andere verplichtingen had dan die ten doel hadden de H.A. in staat te stellen na te gaan

of de vervoerders werken met discriminerende vrachtprijzen. Ook verwachtte de Regering, dat de H.A. de haar verstrekte gegevens geheim zou houden. De H.A. achtte de Nederlandse reactie onvoldoende en vaardigde een beschikking uit op 19 februari 1959, waarbij zij vaststelde, dat de Nederlandse Regering een krachtens het verdrag op haar rustende verplichting niet had nagekomen. Tevens — en dat is waar het in wezen om gaat — schreef de H.A. voor, wat er haars inziens behoorde te gebeuren en gaf zij voorschriften, inhoudende hoe en wat de lid-staten ter uitvoering van art. 70, lid 3 moesten doen. De Nederlandse Regering, later ondersteund door een vijftal ondernemingen als interveniënten, viel de beschikking van de H.A. aan voor het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg en zag ruim een jaar nadien haar poging tot nietigverklaring van de beschikking met succes bekroond.

Wat is nu de draagwijdte van het arrest van het Hof, op 15 juli 1960 gewezen, voor het vervoer? Om te beginnen kan worden opgemerkt, dat het arrest van betekenis is voor het *vervoer in het algemeen*, hoewel het proces in feite alleen het wegvervoer betrof. Het Hof kwam, met weglating van alle details, tot de belangrijke uitspraak, dat *zij iedere verordnungsbevoegdheid* krachtens art. 70, lid 3 aan de H.A. komend *op het gebied van het vervoer ontkent*.

Beweegredenen van het Hof van Justitie.

Het Hof heeft nagegaan of aan de H.A. een verordnungsbevoegdheid met betrekking tot de vrachtprijzen wordt toegekend: a) door *art. 70, lid 3*; b) door *andere verdragsbepalingen*, die een dergelijke bevoegdheid zouden impliceren en c) door de *algemene strekking* van het verdrag.

Ad a. *Art. 70, lid 3* is weliswaar een bepaling, die nadere uitvoering behoeft, wil zij de justitiabelen van de E.G.K.S. binden — de lid-staten en de H.A. zijn er direct door gebonden —, maar de tekst van het verdrag laat zich niet uit over een verordenende bevoegdheid van de H.A. „De voorschriften van art. 70, lid 3 zeggen niets over de

wijze van haar toepassing, noch over de noodzakelijke uitvoeringsmaatregelen en kennen bepaaldelijk aan de H.A. geen verordenende bevoegdheid ter zake toe". Aldus letterlijk het Hof. Ook uit de vergelijking van art. 70, lid 3 met art. 60, lid 2, sub a, welk artikel met betrekking tot de publikatie van prijschalen en verkoopvoorwaarden van E.G.K.S.-produkten uitdrukkelijk de verordenende bevoegdheid van de H.A. noemt, wordt afgeleid, dat, waar art. 70, lid 3 gaat over de publikatie van vrachtprijzen, het ontbreken van een voorschrift over de verordenende bevoegdheid bewijst, dat de H.A. op dit gebied geen verordenende bevoegdheid heeft.

Ad b. Dat *andere verdragsbepalingen* en met name art. 60, lid 2, sub a een verordenende bevoegdheid zouden impliceren wordt door het Hof van de hand gewezen. Onder de begrippen „prijzen” en „verkoopvoorwaarden” in art. 60 worden de prijzen van het transport *niet* mede verstaan. Een onderneming kan namelijk wel verplicht worden de prijzen, die zij voor haar produkten heeft vastgesteld, te publiceren, maar zij kan niet verplicht worden de prijzen, die een vervoerder haar rekent, bekend te maken. De vracht, die een onderneming betaalt, vormt bovendien een *kostprijs*element en het Hof meent, dat een verkoper niet verplicht is de elementen van zijn kostprijs openbaar te maken.

Ad c. Ook op de *algemene strekking van het verdrag* kan geen verordenende bevoegdheid voor de H.A. worden gebaseerd. Laten wij het Hof hier zelf aan het woord: „dat toch, weliswaar ingevolge een algemeen beginsel, het toezicht op de naleving van het discriminatieverbod met toepassing der daaraan verbonden sancties bij de H.A. berust, doch deze aan bedoeld beginsel *geen bevoegdheid kan ontlelen tot invoering van een preventieve controle — zulks door het voorschrijven van verplichte openbaarmaking van prijschalen of prijzen* — daar zodanige competentie van de H.A. van exceptionele aard is en een afstand van rechten door de lid-staten veronderstelt, welke te dezer zake in het verdrag noch uitdrukkelijk noch impliciet valt te lezen”.

Conclusie.

Gezien het bovenstaande heeft het Hof de vraag, of de H.A. in een beschikking een plicht tot publikatie van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden mag opleggen en de lid-staten mag dwingen zich bij de uitvoering van art. 70, lid 3 aan die publikatieplicht te houden, met een duidelijk *neen* beantwoord.

Wat de H.A. wel mag doen, is zich in een *aanbeveling* uiten, waarin de H.A. de lid-staten erop kan wijzen, dat zij de verwezenlijking van art. 70, lid 3 moeten nastreven. Deze aanbeveling zal bindend zijn wat betreft het erin vermelde *doel*, nl. de uitvoering door de lid-staten van art. 70, lid 3, maar de *middelen* waarmee de lid-staten willen werken staan te hunner vrije keuze. De H.A. zal geen middel kunnen voorschrijven. Wil de H.A. een lid-staat in gebreke stellen wegens het verzuimen van een krachtens het verdrag op de lid-staat rustende verplichting, dan kan dat alleen omdat een door een lid-staat ter verwezenlijking van art. 70, lid 3 verkozen middel ongeschikt is om dit doel te bereiken; niet echter omdat een lid-staat een ander middel verkiest dan de H.A. zich voor ogen had gesteld. Een lid-staat zal dus publikatieplicht wel als middel tot uitvoering van art. 70, lid 3 kunnen kiezen.

Betekenis van het arrest van het Hof van Justitie voor de E.E.G.

Het Hof stelde, dat de invoering van een preventieve controle door middel van verplichte publikatie moest berusten op een bevoegdheid, die het verdrag uitdrukkelijk of impliciet geeft. Hiermede sloot het Hof voor de H.A. de mogelijkheid af om bepaalde door haar genomen maatregelen alleen te motiveren met een beroep op het feit, dat die maatregelen nodig zouden zijn voor het bereiken van de doeleinden van het verdrag. Had de H.A. deze mogelijkheid wel, dan zou zij haar werkzaamheden wezer ver kunnen uitbreiden. Het is daarom goed, dat het Hof erop gewezen heeft, dat de H.A. niet meer bevoegdheden heeft dan haar expliciet of impliciet in het *verdrag* gegeven zijn.

Dezelfde overweging geldt natuurlijk ook voor de organen van de Europese Economische Gemeenschap. Ook deze zullen slechts zoveel bevoegdheden hebben, als het E.E.G.-verdrag hun geeft. In dit opzicht heeft het arrest dus in elk geval betekenis voor de E.E.G.

E.E.G.-verdrag en publikatieplicht.

In tegenstelling tot het E.G.K.S.-verdrag (art. 70, lid 3) zegt het E.E.G.-verdrag niets over een eventuele openbaarmaking van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden. Het zal dus nog moeilijker zijn dan in het kader van de E.G.K.S. om vast te stellen wat de bevoegdheden zijn van de E.E.G.-organen inzake de publikatieplicht. Er is althans veel ruimte gelaten om over het onderwerp van mening te verschillen. Dit laatste is dan ook duidelijk gebleken uit wat zich tot nog toe in de praktijk heeft afgespeeld.

De gehele controverse inzake de publikatieplicht wortelt in het verschil, dat er bestaat tussen de vervoerpolitieke opvattingen van de E.E.G.-landen. Het grote strijdpunt is of het werkelijk *nodig* is om een plicht tot publikatie in te stellen. Frankrijk en West-Duitsland achten het een absolute noodzakelijkheid. Nederland stelt zich op het standpunt, dat een vervoeronderneming om een werkelijk commercieel beleid te kunnen voeren, moet kunnen werken met niet-gepubliceerde contracten. Wel is men het er op den duur over eens geworden, dat de publikatieplicht, afgezien van de vraag of zij noodzakelijk is en in welke vorm zij moet worden gegoten, een punt van gemeenschappelijk vervoerbeleid uitmaakt. Dit neemt echter niet weg, dat Frankrijk en West-Duitsland met in hun kielzog België en Luxemburg er geen been in hebben gezien de publikatie als punt van gemeenschappelijk vervoerbeleid uit de regeling daarvan te lichten en onder te brengen in het beperkte kader van de hieronder te bespreken verordening ex art. 79 van het E.E.G.-verdrag.

Op het stuk van het gemeenschappelijk vervoerbeleid, komt men in aanraking met de artikelen 74 en 75. Art. 74 eist dat de doelstellingen van het verdrag, wat betreft het vervoer, door de lid-staten worden nagestreefd in het kader van een gemeenschappelijk vervoerbeleid. Voor het tot stand brengen van dit gemeenschappelijk vervoerbeleid geeft art. 75 opdracht aan de Raad van Ministers (niet dus aan de Europese Commissie, die een iets minder sterke positie inneemt dan de H.A. in de E.G.K.S.) om, behoudens twee met name genoemde groepen regels, „alle overige dienstige bepalingen” vast te stellen. Onder die „overige dienstige bepalingen” zou ook de regeling van de publikatieplicht gebracht kunnen worden, indien althans de plicht tot publikatie wordt ingesteld. Komt

men tot een regeling vóór het einde van de tweede etappe (dus vóór 1 januari 1966), dan schrijft art. 75 eenparigheid van stemmen voor. Daarna is een gekwalificeerde meerderheid voldoende.

De verordening tot bestrijding van discriminaties ex art. 79, lid 3.

Art. 79, lid 1 verbiedt discriminaties, die hierin bestaan, dat door een vervoerondernemer voor dezelfde verbindingen en voor gelijke goederen verschillende vrachtprijzen en vervoervoorwaarden worden toegepast op grond van het land van herkomst of bestemming van de vervoerde waren. Art. 79, lid 3 draagt de Raad op bepalingen vast te stellen, die ervoor zorgen, dat bovengenoemde discriminaties verdwijnen.

Na moeizaam onderhandelen is op 27 juni 1960 een verordening tot uitvoering van deze bepaling tot stand gekomen. Tijdens de discussies over deze verordening kwam ten volle de controverse in de vervoerpolitieke opvattingen tot uiting. Nadat de Raad van Ministers op 25 februari jl. in het geheel niet tot overeenstemming wist te komen, is de verordening nu aanvaard met een sterk gewijzigd en naar het wil voorkomen bijzonder verwarringwekkend art. 10 betreffende de publikatie. De inhoud van dit artikel komt hierop neer dat, indien de „openbaarheid” van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden niet voor 1 juli 1963 geregeld is binnen het kader van de artikelen 74 en 75, er „besluiten” zullen worden genomen over de publikatie in het kader van het art. 79, lid 1 en 3. Deze besluiten moeten echter weer passen in het gemeenschappelijk vervoerbeleid.

Het doet ongetwijfeld merkwaardig aan, dat de besluiten aangaande publikatie, te treffen in het kader van art. 79, lid 1 en 3 moeten passen in het *gemeenschappelijk vervoerbeleid*, in het geval dat men er juist niet in geslaagd zou zijn de publikatie te regelen in het kader van de artikelen 74 en 75. Het gehele artikel wekt de indruk vlees noch vis te zijn. In ieder geval is het zo, dat er geen plicht tot publikatie in is neergelegd.

Vragen, die nog open staan.

Wat bevreemdt is, dat art. 10 meedeelt dat onder bepaalde voorwaarden na 1 juli 1963 „besluiten zullen worden genomen”. Dit is imperatief uitgedrukt. Door wie moeten die besluiten genomen worden? Door de Raad van Ministers. De Raad van Ministers, zoals deze in het jaar 1963 zal zijn, wordt hier voorgeschreven hoe te handelen. Is het niet een onmogelijkheid, dat een orgaan als de Raad van Ministers reeds van te voren wordt gebonden? Een belangrijke consequentie van art. 10 is, dat men na 1 juli 1963 voldoende heeft aan een gekwalificeerde meerderheid om de publikatie te regelen (art. 79), terwijl men daarvóór vast zit aan de unanimiteit (art. 75).

Prof. Samkalden heeft deze constructie in de Tweede Kamer besproken en haar juridisch aanvechtbaar gevonden. Naar zijn opvatting valt de publikatie óf onder art. 75 (en dan kan na 1 juli 1963 niet overgegaan worden op een gekwalificeerde meerderheid) óf onder art. 79 en dan behoeft men vóór 1 juli 1963 niet met unanimiteit te werken. Zoals art. 10 nu geredigeerd is brengt de verordening wijziging in de door het verdrag gegeven stemhouding.¹

Het is waarschijnlijk juridisch ook aanvechtbaar om de

publikatie in het kader van art. 79 te regelen, zelfs als men de publikatie alleen dienstbaar wil maken aan de bestrijding van de discriminaties van art. 79 lid 1¹⁾. Dit artikel bestrijkt immers slechts een beperkt terrein; aanvaardt men de publikatie als punt van

gemeenschappelijk vervoerbeleid, moet men dan ook niet aanvaarden, dat zij haar regeling vindt op grond van art. 75?

Men zou nog kunnen tegenwerpen, dat art. 79, lid 3, al. 2 toestaat, dat de Raad bepalingen vaststelt, die moeten waken voor de naleving van het discriminatieverbod. Kan men hier dan niet de regeling van een publikatieplicht tot bestrijding van de discriminaties op baseren? Als art. 75 ten deze als dwingende bepaling moet worden beschouwd, vermag het door art. 79 lid 3, al. 2 niet opzij te worden gezet.

Slotopmerkingen.

Resumerende kan men zeggen, dat het Hof in de E.G.K.S. aan de H.A. een verordenende bevoegdheid ten aanzien van het publikatievraagstuk heeft ontzegd. Van groot belang in de uitspraak van het Hof is, dat de gemeenschapsorganen niet meer bevoegdheden hebben dan hun expliciet of impliciet door het verdrag worden gegeven. Er dient dus binnen de grenzen van het verdrag gebleven te worden. Wel schept het Hof zich voor de interpretatie enige ruimte door te bepalen, dat „de door het verdrag gestelde regels de aanvaarding inhouden van die normen, zonder welke deze regels niet doelmatig of redelijk kunnen worden toegepast”.

Wat het E.E.G.-verdrag betreft, zagen we, dat het niets zegt over openbaarmaking van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden. Het standpunt, dat een regeling getroffen kan worden in het kader van art. 79, is zeer betwistbaar; het standpunt, dat een regeling gebaseerd moet worden op art. 75 is echter zeer wel te verdedigen. Nu het Hof de zaak in het kader van het E.G.K.S.-verdrag voor het vervoerwezen ten goede heeft gekeerd, mogen we hopen, dat ook in E.E.G.-verband de keus zal vallen op een regeling, die in de richting gaat van meer liberale vervoerpolitieke opvattingen.

Bovendien kan in dit verband worden opgemerkt, dat, nu het voor de E.G.K.S.-organen (i.c. de H.A.) onmogelijk is geworden een plicht tot publikatie van vervoervoorwaarden en vrachtprijzen in te stellen, ook de E.E.G.-organen zich dienen te onthouden van het instellen van de publikatieplicht, daar het ongewenst is, dat er ten deze twee verschillende regimes naast elkaar zouden bestaan.

Utrecht.

Mej. Mr. O. D. GERBERS.

¹⁾ De mogelijkheid, dat men een regeling tot bestrijding van discriminaties wil aangrijpen om de publikatie in het algemeen te ordenen, wordt terzijde gelaten.

SPAREN VOOR
UW KINDEREN MET
INTERUNIE

Vraag Uw bank
of commissionair

(advertentie)

De waardevastheid van de gulden

In een belangwekkend artikel in het nummer van 2 november van dit blad betoogt de heer Van de Woestijne, dat de vrijwel algemeen aanvaarde visie, dat wij leven in een tijdperk van een voortdurende waardedaling van de gulden (en andere valuta's), niet juist geacht mag worden. Deze visie behoeft herziening, zo betoogt de schrijver en hij doet dit door verschillende maatstaven na te gaan, die al of niet of wellicht meer of minder, bepalend kunnen zijn voor het verloop van de waarde van de gulden.

De meest gebruikelijke maatstaf voor de waardebepaling van de gulden en ook de meest gebruikte in de praktijk van velerlei wenselijk geachte aanpassingen, nl. het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud, verwerpt hij op verschillende duidelijk aangetoonde gronden. Ik kom hierop nog terug.

Daarna beschouwt de schrijver de waarderelatie van de gulden met de dollar en het goud als maatstaf en komt daarbij tot de conclusie, dat „tegenover de dollar en het goud de waarde van de gulden niet gedaald maar gestegen is”. Ook hierop kom ik nog terug.

Vervolgens brengt Van de Woestijne de indexcijfers voor de groothandelsprijzen naar voren. Hij betoogt, dat deze maatstaf veel betrouwbaarder is dan die van de kosten van levensonderhoud. Aan de hand van de indexcijfers van de groothandelsprijzen beginnende met het jaar 1952 toont hij aan, dat „gemeten aan de indexcijfers van de groothandelsprijzen de gulden zelfs merkwaardig stabiel is”. Volledigheidshalve herhaal ik hier de door hem vermelde algemene indexcijfers.

Indexcijfers van groothandelsprijzen
(1948 = 100)

1952	140
1953	134
1954	136
1955	137
1956	140
1957	144
1958	141
1959	142
juli 1960	138

Wat is de reden, dat de schrijver bij deze statistiek begint met het jaar 1952, terwijl hij bij die van de kosten van levensonderhoud uitging van het jaar 1949, referend aan een onderzoek naar de waardedalingen van verschillende valuta's door de „First National City Bank of New York”? Ik citeer zijn argumentatie: „Dat de groothandelsprijzen als gevolg van de devaluatie in september 1949 sterk opliepen, behoeft ons niet te verwonderen. Bovendien is 1950 het jaar van de Korea-oorlog geweest. Er is daarom reden om het jaar 1952 of 1953 als uitgangspunt te nemen”.

Het eerste argument kan ik niet delen. De devaluatie in 1949 was namelijk geen op zichzelf staand feit, dat met het prijsniveau niets te maken had. Deze devaluatie was het gevolg van een opwaartse druk op het prijsniveau, die weer het gevolg was van de te overvloedige creatie van liquiditeiten, speciaal schatkistpapier.

Het tweede argument betrof de Korea-oorlog. Ongetwijfeld is deze van invloed geweest en heeft deze het prijsniveau omhoog gestuwd. Maar de Korea-oorlog is voorbijgegaan en in het uiteindelijk verloop over een aantal jaren moet deze factor weer zijn betekenis hebben verloren.

Zonder „sluipende inflatie” zou een opwaartse druk op het prijsniveau na de Korea-oorlog weer geredresseerd moeten zijn:

Ik meen daarom, dat het juist is, de indexcijfers van de groothandelsprijzen en die van de kosten van levensonderhoud naast elkaar te zetten van 1949 af. Indien wij daarbij uitgaan van de prijsindexcijfers van het gezinsverbruik, die het C.B.S. geeft, moeten wij een deel hiervan omrekenen, want bij die van het gezinsverbruik is aanvankelijk uitgegaan van 1949 = 100 en later van 1951 = 100. Wij zullen alles opvoeren uitgaande van 1949 = 100 en bij de groothandelsprijzen van 1948 = 100.

	Gezinsverbruik	Groothandelsprijzen
1949	100	104
1950	109	117
1951	122	143
1952	122	140
1953	122	134
1954	127	136
1955	129	137
1956	132	140
1957	140	144
1958	143	141
1959	144	142

Het uiteindelijk resultaat van de stijgingen van het indexcijfer van de groothandelsprijzen en van het gezinsverbruik verschilt niet veel. Het gezinsverbruik is iets meer gestegen, als men in aanmerking neemt, dat men om bij de groothandelsprijzen ook uit te gaan van 1949 = 100 alle cijfers van de tweede kolom door 1,04 moet delen. In de verschillende jaren zijn er grotere afwijkingen. Het meest opvallend, maar tegelijk het gemakkelijkst te verklaren is, dat de groothandelsprijzen het sterkst gestegen zijn na 1949. De aanpassing bij de devaluatie was hier uiteraard het meest direct. Ook de Korea-crisis deed zich het sterkst gevoelen in de groothandelsprijzen en de reactie daarna was ook in de tweede kolom weer het duidelijkst.

Het resultaat is, dat een meer uitgewerkte statistiek ons leert, dat ook de indexcijfers der groothandelsprijzen getuigen van een waardedaling van de gulden in de laatste tien jaren, zoals dat trouwens ook in de jaren daarvoor het geval is geweest.

Ik kom nu terug op de bezwaren van Van de Woestijne tegen de kosten van levensonderhoud als maatstaf voor de waarde van de gulden. Hij acht ze niet relevant, want „voor een groot deel van het productie-apparaat zijn groothandelsprijzen, exportprijzen en eventueel importprijzen veel belangrijker”. Maar is het niet zo, dat die groothandelsprijzen vroeger of later in de kosten van levensonderhoud tot uitdrukking komen? De schrijver noemt nog andere nadelen, zoals „een omzetting bijv. van kostprijsverhogende belastingen in een belasting op het inkomen, of omgekeerd”. Voorts noemt hij „subsidies en huren beneden het economisch peil en het verminderen van deze afwijkingen”. Dit is juist; een ideale maatstaf voor de bepaling van de waarde van het geld is het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud niet. Maar dat van de groothandelsprijzen is evenmin ideaal. Misoogsten, aanboring van grote oliebronnen, zachte winters die kolenvoorraden doen aanzwellen, beïnvloeden dit indexcijfer, zonder dat er bij het geld iets gebeurd is, dat tot een waardeverandering ervan aanleiding zou kunnen geven.

Een bijzonder belangrijke factor is voor beide indexcijfers datgene, wat men tegenwoordig de arbeidsproductiviteit pleegt te noemen. Eigenlijk is deze term te eng voor wat men ermee bedoelt, tenzij men het begrip „arbeid” ruimer neemt dan het in het algemeen in loontheorieën gezien wordt en men er tevens in betreft de arbeid van ingenieurs en technici en van de leiders der bedrijven en van degenen, die tezamen met hen het bedrijf zodanig organiseren, dat het zo doelmatig mogelijk werkt. Eenvoudiger en juist lijkt het mij daarom om kortweg van „productiviteit” te spreken. Want het zijn juist de zo sterk verbeterde produktiemethoden en de efficiency in de organisatie, die, dwars tegen de nog zoveel sterkere maar bij het geld gelegen oorzaken in, de prijsniveaus van groothandel en gezinsverbruik naar beneden hebben gedrukt. Zonder deze factoren waren de indexcijfers nog veel verder gestegen.

De waarde van het geld, waarvan wij gewoonlijk spreken, is een ruilwaarde, die afhankelijk is aan de éne kant van factoren aan de goederenzijde en aan de andere kant van die aan de geldzijde. Van de Woestijne heeft enige factoren genoemd, die aan de goederenzijde het niveau van de kosten van levensonderhoud beïnvloeden; andere oefenen hun werking uit op het niveau van de groothandelsprijzen. De schrijver heeft zijn onderwerp geenszins uitgeput; een uitvoerige studie zou vereist zijn om de mate, waarin verschillende factoren niet aan de geldzijde gelegen de verschillende prijsniveaus beïnvloeden, te kunnen uitmaken. Vooralsnog lijkt mij de vrijwel algemeen geldende mening van een sinds de oorlog soms schoksgewijze soms geleidelijke daling van de waarde der verschillende valuta's niet weerlegd.

Ik zou nog terugkomen op de waarderelatie van de gulden met de dollar en het goud. De schrijver wijst erop dat er na de devaluatie in september 1949 een „echte of zgn. zwarte koers” van de dollar was die hoger was dan de bij de devaluatie officieel aanvaarde van f. 3,80 en dat dit verschil geleidelijk geheel verdwenen is. Ten eerste waren hier sentimentsoverwegingen, met betrekking tot de beperkingen, die de deviezenregelingen oplegden, in het geding. De tendens voor een agio van een „zwarte” dollar moest dus wel aanwezig zijn, al weet ik niet dat een „zwarte” dollar een rol van enige betekenis zou hebben gespeeld. Laten we daarom constateren dat de gulden tegenover de dollar stabiel gebleven is. Is dit nu echter een goede maatstaf voor de stabiliteit van de gulden en van andere valuta's, die sinds 1949 een onveranderlijke dollarkoers hebben kunnen handhaven? Of is de waarde van de dollar even sterk gedaald als die van die andere valuta's? De laatste tijd zouden wij zelfs de indruk krijgen, dat de dollar nog meer in waarde gedaald is dan die andere valuta's.

De belangrijkste van de factoren die aan de goederenzijde het prijsniveau beïnvloeden en die — zoals ik hierboven zei — een uitvoerige studie vereisen, nl. de factor van de zo sterk vergrote efficiency van de produktie of kortweg de „productiviteit”, verdient bij de studie van de maatstaven voor de bepaling van de waarde van het geld de bijzondere aandacht.

De belangrijkheid van het onderwerp van de waarde-daling der valuta's zowel als de betekenis van Van de Woestijne als economisch schrijver verdienen, dat het door hem aangesneden onderwerp verder grondig wordt bestudeerd.

's-Graveland.

TJ. GREIDANUS.

De gulden als rekeneenheid

Het geld vervult in het economisch leven drie functies: het fungeert als rekeneenheid, als ruilmiddel en als meest liquide vorm waarin men vermogen kan aanhouden. Een geleidelijk, langzaam stijgend algemeen prijsniveau (een geleidelijke waardedaling van de geldeenheid) belemmert deze functies niet in gelijke mate.

De functie van het geld als ruilmiddel zal nauwelijks aangetast worden: aangeboden goederen en diensten worden via een claim op het nationaal produkt geruild tegen gewenste goederen en diensten. De snelheid waarmee dit kan geschieden is zo groot, dat de reële waarde van de claim gedurende de ruiltransactie niet verandert. Wanneer men de twee „halve” ruiltransacties (goederen en diensten in geld enerzijds, geld in goederen en diensten anderzijds) niet snel op elkaar laat volgen, doch de claim vasthoudt gedurende een periode, die de inkomensperiode overschrijdt, verdwijnt de aanspraak op het nationaal produkt in de vermogenssfeer; de claim fungeert dan niet meer als ruilmiddel, doch als de meest liquide vorm, waarin men vermogen kan aanhouden.

De functies van rekeneenheid en opspottmiddel worden bij een stijgend algemeen prijsniveau wel beïnvloed. Het aanhouden van vermogen in de meest liquide vorm zal bij een constant algemeen prijsniveau geen rente afwerpen, bij een „sluipende inflatie” zelfs een negatief rendement opleveren. De keus tussen beleggen in geld en in nominale guldens luidende schuldtitels enerzijds en andere vermogensvormen anderzijds wordt ceteris paribus ten ongunste van eerstgenoemde vermogenstitels beïnvloed.

Hiermede komt men reeds op het terrein van de functie van het geld als rekeneenheid: de geldeenheid dient als maatstaf om de waarde van prestaties en contraprestaties in het ruilverkeer op één noemer te herleiden en voor economische calculaties in het algemeen. Wanneer er sprake is van een gelijke verandering in het prijsniveau van alle goederen en diensten — een verandering in het „algemeen” prijsniveau — is deze maatstaf in één opzicht onzuiver geworden: de prestatie en contraprestatie worden gemeten met verschillende maten indien er tenminste een zekere periode tussen presteren en tegenpresteren verloopt. De calculatie wordt onzuiverder — en zal dus in sterkere mate een schattingselement moeten bevatten — naarmate er meer tijd verloopt tussen beide delen van de transactie (in het algemeen: naarmate de calculatie betrekking heeft op een langere periode).

Uiteenlopende veranderingen in verschillende prijzen.

De zaak wordt gecompliceerd als men een situatie wil beoordelen, zoals beschreven door Dr. W. J. van de Woestijne in „De waardevastheid van de gulden” („E.-S.B.” van 2 november 1960). Uitgaande van de daarin gepubliceerde gegevens kan men niet spreken van een „sluipende inflatie” in de zin van een geleidelijke stijging van het algemeen prijsniveau, doch stuit men op het probleem, hoe men de mate van „inflatie” moet meten, wanneer de prijzen van goederen en diensten in verschillende sectoren van de economie en fasen van de bedrijfskolom in uiteenlopende mate en/of richting veranderen.

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 175 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over meer dan 175 fondsen beperkt het risico. Bovendien bestaat goede kans, dat Uw bezit in waarde vermeerderd.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

no. 1

(advertentie)

Van de Woestijne komt in genoemd artikel tot de volgende conclusie: „Slechts één maatstaf ¹⁾ en de o.i. voor dit doel minst betrouwbare, geeft steun aan de opvatting van een sluipende inflatie. De vier andere maatstaven ²⁾ weerspreken deze opvatting evenwel pertinent. Wij kunnen hieruit maar één conclusie trekken, nl. *de algemene opvatting van de sluipende inflatie vindt in de feiten geen steun. De gulden is sedert 1952/53 merkwaardig waardevast. . . . Men dient te weten op welke gebieden wel en op welke geen trendmatige prijsstijging bestaat. Een onjuiste generalisering op dit punt leidt tot foutieve economische beslissingen*”.

Uitgaande van dezelfde gegevens mag men m.i. deze éne conclusie niet trekken ³⁾.

Maatstaf en te meten grootheid.

Indien men de betekenis van een maatstaf wil onderzoeken, moet men die maatstaf steeds in relatie brengen met de te meten grootheid. De betekenis van de gulden als rekenéenheid moet onderzocht worden in relatie met die economische grootheden, waarvan men de waarde wil vaststellen. Wanneer in het algemeen gesproken wordt van „de gedaalde waarde van de gulden”, wordt in concreto bedoeld de gedaalde koopkracht van het inkomen en het vermogen. Het begrip „de waarde van de geldeenheid” op zichzelf is geen hanteerbaar begrip meer, wanneer blijkt dat die waarde afhankelijk is van de aanwending van het geld.

Uitgaande van een situatie waarbij de prijzen van verschillende goederen en diensten op verschillende markten in uiteenlopende mate veranderen, is de mate waarin de

koopkracht van het (bruto) inkomen en het vermogen in de loop van een periode is gewijzigd, afhankelijk van de wijze waarop het inkomen en het vermogen besteed, belegd en geïnvesteerd wordt. Zo komt men tot een reeks prijsindexcijfers die geschikt zijn om de veranderingen in de koopkracht van inkomen en vermogen te meten, al naar gelang men het inkomen en vermogen aanwendt.

Voor consumenten zijn bijv. relevant de prijsindexcijfers van de consumptiegoederenpakketten, voor zoveel zij geïnteresseerd zijn in de reële consumptie, waartoe hun nominaal inkomen en vermogen hun in staat stelt. De producent zal zijn aandacht richten op de voor hem relevante prijsindexcijfers van arbeidskosten, grond- en hulpstoffen, duurzame produktiemiddelen e.d. ten aanzien van dat deel van zijn bruto inkomen, dat bestemd is om in het productieproces te worden aangewend.

Zo kan men talloze voorbeelden geven van het bedoelde verband tussen maatstaf en te meten grootheid. Het behoeft geen toelichting dat het weinig zinvol is het kostenbeloop van een industriële onderneming gedurende een zekere periode met een indexcijfer van de kosten van levensonderhoud op vergelijkbare „reële” bedragen te herleiden. Evenmin kan de gepensioneerde ambtenaar de reële koopkracht van het voor consumptie bestemde deel van zijn inkomen in de loop van de tijd bepalen met een indexcijfer van de groothandelsprijzen van grondstoffen.

Betekenis van het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud.

Het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud is van groot belang, daar het een (al dan niet ruwe) maatstaf is voor de reële koopkracht van het voor consumptie bestemde deel van inkomen en vermogen. De door Van de Woestijne in het genoemde artikel gesignaleerde bezwaren, die aan het gebruik van deze maatstaf zouden kleven, deel ik slechts voor een gering deel. Dat deze index ongeschikt is om buiten de consumptiesfeer gehanteerd te worden, is duidelijk; hij is daar ook niet voor bedoeld.

M.i. is Van de Woestijne's probleemstelling onjuist, wanneer hij het volgende betoogt: „Een omzetting bijv.

¹⁾ Te weten de kosten van levensonderhoud.

²⁾ Namelijk de waardrelatie met de dollar en het goud, de groothandelsprijzen, de invoerprijzen en de uitvoerprijzen.

³⁾ Van de Woestijne stelt zelf ook: „Voor verschillende vraagstukken is de waarde van de gulden, gebaseerd op de kosten van levensonderhoud, uiteraard belangrijk. Wij denken hier aan de nominale lonen en de inkomens van achtergebleven groepen. Maar buiten de consumptiesfeer is de betekenis van dit indexcijfer slechts zeer betrekkelijk”.

van kostprijsverhogende belastingen in een belasting op het inkomen, of omgekeerd, beïnvloedt direct de kosten van levensonderhoud, maar het is toch moeilijk vol te houden dat dit iets te maken heeft met een waardedaling van de gulden". Bezieet men echter enerzijds de gemeten grootte: het (voor consumptie bestemd) nominaal inkomen, anderzijds de maatstaf: de kosten van levensonderhoud, dan zal een stijging van de kostprijsverhogende belastingen leiden tot een stijging van de kosten van levensonderhoud, de daling van de belasting op het inkomen tot een stijging van het nominaal beschikbaar inkomen. Nu blijkt zowel de maatstaf als de gemeten grootte te zijn veranderd; de resultante van beide, te weten het (voor consumptie bestemde) totale reële inkomen — en daar is het ons om te doen — is globaal gezien gelijk gebleven ⁴⁾.

Nu zal o.a. ten gevolge van de verschillen in progressie het reële inkomen niet gelijk blijven voor elke inkomensgroep. De correctie van het nominaal beschikbare inkomen met specifieke indexcijfers voor elke inkomensgroep zal een zekere verandering in de reële inkomensverdeling te zien geven. We komen dan tot het constateren van wat in wezen een der gevolgen is van de gevoerde belastingpolitiek, nl. een herverdeling van het reële inkomen. Slechts het bezien van één kant van de medaille kan leiden tot de weinig relevante conclusie, dat er sprake zou zijn van een „waardedaling van de gulden”.

Zo zal ook een daling van de subsidies op bijv. melk en huren, die men in wezen kan zien als negatieve belastingen, ceteris paribus niet leiden tot het constateren van „sluipende inflatie”: de belastingen zullen immers verlaagd worden met een bedrag, dat overeenkomt met de omvang van de subsidiedaling; het resultaat van deze maatregel vertoont in grote trekken overeenkomst met de hierboven beschreven vorm van belastingpolitiek.

Kwalitatieve veranderingen in het consumptiegoederenpakket zijn niet steeds in geld te meten. Dit is een reëel bezwaar dat echter niet alleen het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud betreft: het indexcijfer van groothandelsprijzen zal bijv. ook in zekere mate aan dit euvel lijden.

Uit het bovenstaande moet m.i. worden afgeleid dat het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud op zichzelf niet minder waardevol is dan andere prijsindexcijfers. Deze maatstaf is relevant bij elke transactie (en calculatie in het algemeen), waarbij inkomen wordt verworven, dat bestemd is om geconsumeerd te worden. Gezien de omstandigheid dat het bij zeer vele transacties om de verwerving van verteerbaar inkomen te doen is, is het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud zelfs van zeer groot belang. Hiermee wil niet gezegd zijn dat andere prijsindexcijfers onbelangrijk zouden zijn, zoals reeds eerder werd gesteld.

⁴⁾ Een stijging van de kostprijsverhogende belastingen, gepaard gaande met een daling van de belasting naar het inkomen, leidt, gegeven een constante belastingopbrengst, tot een reële inkomensdaling voor zover de consument in zijn keuzemogelijkheden wordt beperkt: de prijsverhoging van de (hoger belaste) goederen met een geringe prijselasticiteit verkleint het inkomen dat besteed kan worden aan andere goederen; de prijsstructuur is na de stijging van de kostprijsverhogende belastingen minder in overeenstemming met de preferenties der consumenten dan in de uitgangssituatie.

De „achtergebleven groepen”.

Op het moment dat een economisch subject bij het nemen van zijn beslissingen rekening kan houden met de verwachte ontwikkeling van de voor hem relevante prijzen, zal hij, bij een juiste schatting van deze ontwikkeling, op een verantwoordere wijze deze beslissingen nemen. Uiteraard betekent deze schatting weer een extra onzekerheid in het economisch leven, doch, hoe betreuenswaardig instabiele prijzen ook zijn, instabiele werkgelegenheid, instabiele vraag naar bepaalde producten e.d. confronteert de betrokkenen met zeker even belangrijke onzekerheden.

Dat het probleem van de „sluipende inflatie” in het algemeen wordt toegespitst op de „achtergebleven groepen” kan m.i. worden verklaard, wanneer men niet alleen het langzaam stijgende prijsniveau in ogenschouw neemt, doch daarnaast let op het nominaal inkomen en vermogen van deze groepen. De achtergebleven groepen worden immers niet in de gelegenheid gesteld hun nominaal inkomen aan het stijgende prijsniveau (i.c. de kosten van levensonderhoud) aan te passen, of hun nominaal vermogen te beleggen in activa, die de stijgende prijzen door een waardestijging (gedeeltelijk) compenseren. Een stijgend prijsniveau confronteert hen niet met onzekerheden, die via juiste calculaties en transacties kunnen worden ontgaan, doch met een zekere reële economische achteruitgang.

Conclusies.

1. Een langzaam stijgend algemeen prijsniveau belemmert de functie van het geld als ruilmiddel niet; de functie van de geldeenheden als rekeneenheden en opspaaringsmiddel wordt aangetast. Hierdoor komt in economische calculaties en transacties een extra onzekerheid.

2. Wanneer de prijzen van verschillende goederen en diensten in verschillende mate en/of richting veranderen, kan men niet meer spreken van *de* waarde van de geldeenheden.

3. Het begrip „waardevastheid van de geldeenheden” kan slechts zinvol worden gehanteerd, indien de te meten grootte steeds expliciet in de analyse wordt betrokken. Men kan in het algemeen dan ook beter spreken van „reële koopkracht van inkomen en vermogen”.

4. De reële koopkracht van inkomen en vermogen moet met verschillende specifieke prijsindexcijfers worden gemeten, zulks afhankelijk van de wijze waarop inkomen en vermogen wordt aangewend.

5. Het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud is, gezien de betekenis van de consumptie voor het economisch subject, van groot belang. De hantering van deze index ter meting van de reële koopkracht van het voor consumptie bestemde deel van inkomen en vermogen is niet minder waardevol dan het toepassen van andere prijsindexcijfers voor daarmee overeenstemmende metingen.

6. Verkeert men economisch in een dusdanige positie, dat men zich niet kan wapenen tegen de nadelige gevolgen van stijgende kosten van levensonderhoud, t.w. een reële inkomensdaling, dan behoort men tot de „achtergebleven groepen”. Aanvaardt men deze omschrijving, dan is het probleem van een stijgend prijsniveau in het bijzonder relevant voor deze groepen.

De groei van het autopark

Drs. J. W. H. Geerlings te Baarn schrijft ons:

Met het wederwoord van de heer Becker op mijn kritische beschouwing van zijn artikel: „De te verwachten groei van het Nederlandse personenautopark” („E.-S.B.” dd. 21 september en 24 februari jl.) ben ik het op enkele punten wel, op andere niet eens. Zo vindt de heer Becker mij aan zijn zijde, waar hij als zijn mening geeft, dat de discussie nu wel geopend, maar toch — zeer terecht — niet meteen weer gesloten is.

Want — om ons te beperken tot het onderhavige artikel — al moge nu misverstand zijn weggenomen,

a. over de termijn, waarop de door de heer Becker ontwikkelde formule mag worden gebezigd,

b. over het „ingebouwd” zijn van de veronderstelling van voortdurende welvaartsstijging, en

c. over de voorwaarde van een gunstig motoriseringsklimaat;

de gehele problematiek is m.i. toch te gecompliceerd en ook nog te weinig onderzocht, om reeds in dit stadium van studie — hoe belangrijk ook als uitgangspunt — een bepaald eindresultaat binnen het bereik te brengen; een eindresultaat, dat voldoende betrouwbaar is, om als kompas te dienen voor hen, die toekomstcijfers als basis van maatregelen of ter adstructie van meningen moeten hanteren.

Onder de punten, waarop ik met de heer Becker van mening blijf verschillen, behoort de keuze van landen, welke autodichtheid als basis voor de formule werden gebruikt. Griekenland staat m.i. te ver van het gemiddelde en doet diensgevolge een te sterke invloed in de berekeningen gelden. De overzeese landen (Australië, Nieuw Zeeland, Canada en de Verenigde Staten) vertonen een zo van de Westeuropese afwijkende structuur, dat ook zij bij een prognose voor het dichtbevolkte Nederland moeten worden uitgeschakeld. Alleen reeds beperking tot een meer homogene groep Westeuropese landen doet bij berekening de formule een zodanige wijziging ondergaan, dat, toegepast voor 1970, de maximumprognose daalt met ca. 150.000 personenauto's.

Met het invoeren in het wederwoord van het begrip „motoriseringsklimaat” heeft de heer Becker m.i. het tracé aangegeven van een weg, die nader onderzoek ten volle waard is. Het weergeven van een poging mijnerzijds deze weg door middel van modellenbouw reeds een eindweegs te gaan (met uitzicht op een ook uit dezen hoofde lagere prognose) zou voor deze kolommen te ver voeren. Nader onderzoek zal moeten bevestigen, of — zoals ik meen — een belangrijk deel van de geconstateerde stijging van de autodichtheid gedurende de laatste jaren in de meeste, zo niet in alle Westeuropese landen moet worden toegeschreven aan verbetering van dit motoriseringsklimaat. Maar is daarmee niet meteen de vraag opgeworpen, of (om ons te bepalen tot Nederland) deze verbetering zich in de toekomst in dezelfde orde van grootte zal kunnen voortzetten? Zal niet tevens rekening moeten worden gehouden met het zich voortdurend duidelijker manifesterend ruimtetekort, leidend tot vele, de automobilist in spe afschrikkende, verkeers- en parkeermoeilijkheden? Spelen in een land als het onze ook niet de gemiddeld

korte afstanden over vlakke wegen een zodanige rol, dat bromfiets, scooter en motorfiets, die nu reeds het merendeel van de gemotoriseerde vervoermiddelen uitmaken, voor een deel der bevolking eindpunt in plaats van overgangsfase in het motoriseringsproces zullen worden?

Samenvattend kan gesteld worden, dat het motoriseringsklimaat in twee stappen in de berekeningen zou moeten worden ingevoerd, nl. (1) als een van land tot land *verschillende* grootheid, die uit dien hoofde ook *op korte termijn* belangrijk is, en (2) als een in de tijd langzaam *veranderende* grootheid, die vanuit dat gezichtspunt voornamelijk *op lange termijn* van belang is. Slechts bij een dergelijke tweeledige aanpak kan m.i. aan deze factor ten volle recht worden gedaan. Het praktische berekeningsprobleem in deze materie zal dan in eerste instantie liggen in het bepalen van het, voor een onderzocht land, relevante verzadigingsniveau en pas in tweede instantie in het kiezen van een bij dat niveau behorende relevante groeicurve, waarvan de stijgsnelheid onder andere door de welvaartsstijging wordt bepaald.

NASCHRIFT

Met voldoening heb ik uit bovenstaande beschouwingen van de heer Geerlings menen op te mogen maken, dat onze meningen in belangrijke mate naar elkaar toe beginnen te groeien. Naar aanleiding van zijn tweede commentaar het volgende:

1. Over het al of niet juist zijn van de keuze der landen welke wij vergeleken, kan men van mening verschillen. De kwantitatieve invloed van het weglaten van enige — volgens Geerlings niet vergelijkbare — landen, imponeert mij echter geenszins. Het is m.i. onbelangrijk of wij in Nederland in 1970 1.760.000 of „slechts” 1.610.000 auto's zullen hebben. Belangrijk is wel, dat de orde van grootte der stijging t.o.v. 1958 300 pCt. is en niet minder dan 100 pCt., zoals tot nu toe door velen werd aangenomen (vide de prognoses van 750.000 à 800.000 auto's in 1970).

2. Hetgeen Geerlings t.a.v. de invloed van het motoriseringsklimaat opmerkt, wordt in belangrijke mate gelogenstraft door de feitelijke ontwikkeling in de ons omringende landen. Juist deze leert ons, dat noch parkeer- of verkeersmoeilijkheden, noch de geografische gesteldheid de groei van de autodichtheid tot een enige malen hoger peil dan in Nederland reeds bereikt is, kan tegenhouden. Wat de parkeer- en verkeersmoeilijkheden betreft, deze neemt men ten dele voor lief, ten dele worden deze onderzocht door grote kapitaalsuitgaven t.b.v. wegenbouw, parkeergarages, stadsdoorbraken enz. En t.a.v. de geografische structuur zou ik erop willen wijzen, dat in verband met het steeds toenemende internationale verkeer (zowel commercieel als toeristisch) men niet te veel naar de situatie in het eigen land dient te zien. Bovendien: het bewijs moet nog geleverd, dat een vlak land met korte afstanden zou leiden tot een geringere autodichtheid. De vraag is, of deze geografische gesteldheid bijv. niet eerder invloed uitoefent op het autotype dat men zich aanschafft. Analoog aan het feit, dat men in Frankrijk, met zijn hoge benzineprijzen, niet weinig auto's ziet (integendeel), doch auto's met een gering benzineverbruik.

3. In de door Geerlings gesuggereerde meer geacheveerde aanpak van het hier bestudeerde onderwerp ben ik ten slotte zeer geïnteresseerd. Laat ons hopen, dat praktische moeilijkheden niet de uitwerking van een theoretisch wellicht wat fraaiere opzet in de weg zullen staan!

Concluderend zou ik willen stellen, dat ook na de door Geerlings geleverde kritiek — welke ten dele zeker verduidelijkend heeft gewerkt — mijn opinie is, dat wij ons in Nederland erop moeten instellen, dat in 1970 ons autopark t.o.v. 1958 niet hoogstens zal verdubbelen, doch minstens zal verdrie- en wellicht verviervoudigen. En — dit in tegenstelling tot hetgeen mijn opponent hierover denkt — dit lijkt mij een uitermate belangrijk gegeven voor een ieder, die het toekomstige autopark in zijn planning voor de komende 10 à 20 jaar op enigerlei wijze op moet nemen, d.w.z. zowel voor de Overheid in verband met wegebouwprogramma's, als voor een belangrijk deel van het particuliere bedrijfsleven.

Arnhem.

Drs. L. BECKER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het uit de circulatie terugstromende bankpapier en de daling van het saldo van 's Rijks Kas bij De Nederlandsche Bank hebben in een markt, waar de uitlaat naar de Schatkist door het stopzetten van de afgifte van schatkistbiljetten is afgegrensd en uitzetting op buitenlandse geldmarkten niet of nauwelijks mogelijkheden biedt, de kassen der banken dermate opgestuwd, dat de hiervan uitgaande druk de callgeldrente op 14 november op 1 pCt. heeft doen belanden. Men moet tot de periode van 19 tot 31 augustus 1959 teruggaan om eenzelfde laag peil te vinden.

De banken houden inmiddels het oog gericht op de maandultimo, wanneer een uitbreiding der bankpapiercirculatie samenvalt met de storting op de staatslening. Of bij deze storting gebruik zal worden gemaakt van de faciliteit tot inlevering van schatkistpapier, waarvoor de Minister van Financiën een disconto van $1\frac{7}{16}$ pCt. heeft vastgesteld, is enerzijds een kwestie van de dan aanwezige marktomstandigheden, anderzijds van rentecalculatie.

De laatst gepubliceerde cijfers van de gecombineerde activa en passiva der handelsbanken hebben aan het licht gebracht, dat in de eerste negen maanden van het jaar de kredietverlening aan de private sector met f. 260 mln. is toegenomen. Het binnenlandse actieve bedrijf der banken, d.w.z. de kredieten aan het bedrijfsleven en de Lagere Overheid onder aftrek van het kapitaal, de reserves en de op lange termijn door de banken aangetrokken gelden, heeft echter slechts een uitbreiding van f. 128 mln.

te zien gegeven. In verhouding tot de toeneming van het nationaal inkomen is deze expansie zeer gematigd te noemen, waaruit kan worden afgeleid, dat van een inflatoire financiering door de banken geen sprake is.

De kredietverlening der banken aan het buitenland is in september teruggelopen. De vorderingen met deviezenkarakter bedroegen op het eind van deze maand f. 1.934 mln. (ultimo 1959 f. 1.766 mln.), de overige vorderingen f. 1.243 mln. (eind vorig jaar f. 704 mln.).

Kapitaalmarkt.

Er moet bij de lagere publiekrechtelijke lichamen een sterke drang zijn de eigen boontjes te willen doppen. Op het financiële terrein uit zich dit hierin, dat zodra de marktrente maar even de norm van het rentegamma aantipt, men met een eigen emissie komt. De provincie Zuidholland komt thans met een 40-jarige $4\frac{1}{4}$ pCt. lening ten bedrage van f. 10 mln. tegen 99 pCt., dus juist op rentegammavoorwaarden. Het effectieve rendement ligt op 4,33 pCt. In de wekelijkse rendementsopgaven aan het einde van deze rubriek kan men nagaan hoe de markt thans ligt.

De uitgifte van pandbrieven heeft in de thans verstreken tien maanden van 1960 in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar een opmerkelijke stijging te zien gegeven. Bedroegen de cijfers in genoemd tijdvak f. 50 mln., in januari t/m oktober 1960 werd f. 126 mln. geplaatst.

Robeco strukt zijn werkterrein steeds verder uit. Op 28 november zal de verhandeling van dit fonds op de Brusselse beurs beginnen. Wellicht moet men deze ontwikkeling beschouwen als een reactie van de eertijds alleen in het binnenland werkende beleggingsfondsen op het succes van de vele in de laatste jaren opgerichte Europese beleggingsmaatschappijen, die reeds bij de oprichting op meer beurzen tegelijk werden geïntroduceerd. Robeco is niet de enige, die de aangeduide weg is opgegaan. Ook Interunie deed dit, doch richtte het oog op Londen.

fa. A. O. Beuth van Wickevoort-Crommelin

Economische Pensioen-Adviseurs
Amsterdam-Z. Rubensstraat 89.
Tel. 020-725410.

- a. Nieuwe mogelijkheden en inzichten in de pensioen materie.
- b. Vermindering van spanning tussen arbeidsinkomen (salaris + tantième) en pensioen.
- c. Normalisering van pensioenregelingen.

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	4 jan. 1960		11 nov. 18 nov. 1960	
	H. & L. 1960a)		1960	1960
Algemeen	372	438 — 317	411	400
Intern. concerns	547	661 — 462	592	570
Industrie	268	360 — 231	342	338
Scheepvaart	187	189 — 149	174	172
Banken	190	238 — 177	212	220
Cultures enz.	154	160 — 134	154	152

Bron: A.N.P.—C.B.S.

Aandelenkoersen.

	f. 179,20	f. 130,30	f. 124,90
Kon. Petroleum	809	830	802½
Unilever	835½	1.259	1.204
Philips	514	489	475
A.K.U.	900	865	853
Kon. Ned. Hoogovens ..	270	338	334¾
Van Gelder Zn.	186½	143	142¾
H.A.L.	340	380	407
Amsterd. Bank	166	151¾	149
Ver. H.V.A. Mij-en ...			

New York.

Koersgem. aand.	8 jan. 1960	11 nov. 1960	18 nov. 1960
Dow Jones Industrials	679	609	604

Effectieve rendementen obligaties.

	Gem. looptijd	8 jan. 1960		
		1960	11 nov. 1960	18 nov. 1960
3 pCt. Invest. cert.	3½ jr.	3,73	3,49	3,49
4½ pCt. Ned. 1959 ...	12 jr.	4,48	4,33	4,33
3½ pCt. Ned. 1955 I	17 jr.	4,31	4,15	4,15

a) Zo nodig herleid voor kapitaalswijzigingen (emissies, bonus- en enz.).

Bron: Amsterdamsche Bank, Wekelijkse Rendements- en Koersvergelijking.
C. D. JONGMAN.

STATISTIEKEN

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN 1) 2)

	1948 = 100	1958	1959	1960			
				mei	juni	juli	aug.
Voedingsmiddelen:							
Plantaardige	138	147	145	145	137	129	
Dierlijke	104	113	97	97	99	99	
Totaal voedingsmiddelen	120	129	119	119	117	113	
Grondstoffen voor:							
Houtwaren	148	141	155	155	156	156	
Chemische produkten	119	112	109	109	108	106	
Textielwaren	119	114	118	118	117	117	
Leer en Leerwaren ..	114	151	131	129	126	126	
Metaalwaren	155	154	161	160	159	158	
Papier	113	108	109	110	110	111	
Hulpstoffen	222	211	205	206	205	205	
Totaal grond- en hulpstoffen	172	168	167	167	166	166	
Afgewerkte produkten:							
Glas, aardewerk enz.	169	170	172	172	172	172	
Houtwaren	120	118	121	121	121	121	
Chemische produkten ..	129	127	128	127	128	124	
Textielwaren	132	129	131	131	131	132	
Leer- en Rubberwaren ..	136	141	143	143	143	143	
Metaalwaren	144	145	146	146	146	146	
Papierwaren	150	147	146	146	146	146	
Gefabriceerde voedings- en genotmiddelen	142	141	140	139	140	139	
Overige produkten ..	141	161	150	147	147	146	
Totaal afgew. produkten	139	139	139	138	138	138	
Algemeen indexcijfer	141	142	139	139	138	137	

1) Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

2) De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

Adverteer in „E.-P.B.”

N.V. ORGANON - OSS

zoekt voor haar afdeling STATISTIEK een

medewerker

die voornamelijk belast zal worden met werkzaamheden op markt-analytisch terrein.

Voor bedoelde vacature komen in aanmerking zij, die in het bezit zijn van een kandidaats- of baccalaureaats-examen in de economie.

Brieven: personeelszaken, Kloosterstraat 6 onder vermelding van no. 135.

THE COMMONWEALTH AND EUROPE

Een studie over de toekomstige economische betrekkingen tussen Europa en het Commonwealth, met uitvoerige bespreking van de Europese export-kansen, door

THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT

450 pag., gebonden £ 2.2.- (f22.30) incl. port.

BESTELLINGEN EN INLICHTINGEN BIJ
THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT
22 RYDER STREET, ST. JAMES'S, LONDON SW 1

of

J. COOKSTRAAT 20, AMSTERDAM-W.

WAAROM MODERNE BEDRIJVEN HUN

ADMINISTRATIE

AUTOMATISEREN

EN WAAROM

ZIJ DIT DOEN

MET DE X 1

ELECTROLOGICA

WAAROM AUTOMATISERING?

Eenvoudig antwoord: u doet meer, u werkt nauwkeuriger, het kost minder en het gaat sneller.

WAAROM JUIST MET DE X-1?

Automatisering is mogelijk door dit feit: elke administratieve handeling is uiteen te rafelen tot een rij van simpele operaties die een computer kan verrichten. Simpel van aard, deze operaties, maar groot in aantal. Een computer kan deze vele operaties in korte tijd doorlopen... mits hij maar snel is. Dat is de X 1.

SPREKENDE CIJFERS

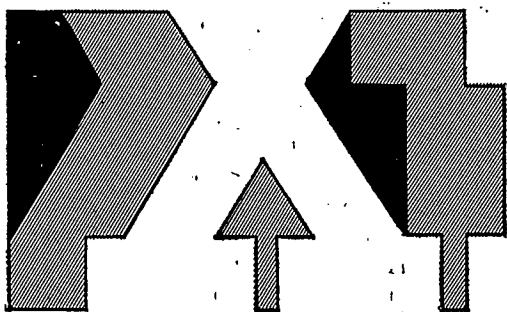
- 15.000 optellingen of aftrekkingen per seconde;
- 2.000 vermenigvuldigingen of delingen per seconde,

BIJ EEN SNELLE COMPUTER,

voor administratieve werkzaamheden, behoort snelle in- en uitvoerapparatuur. Welnu:

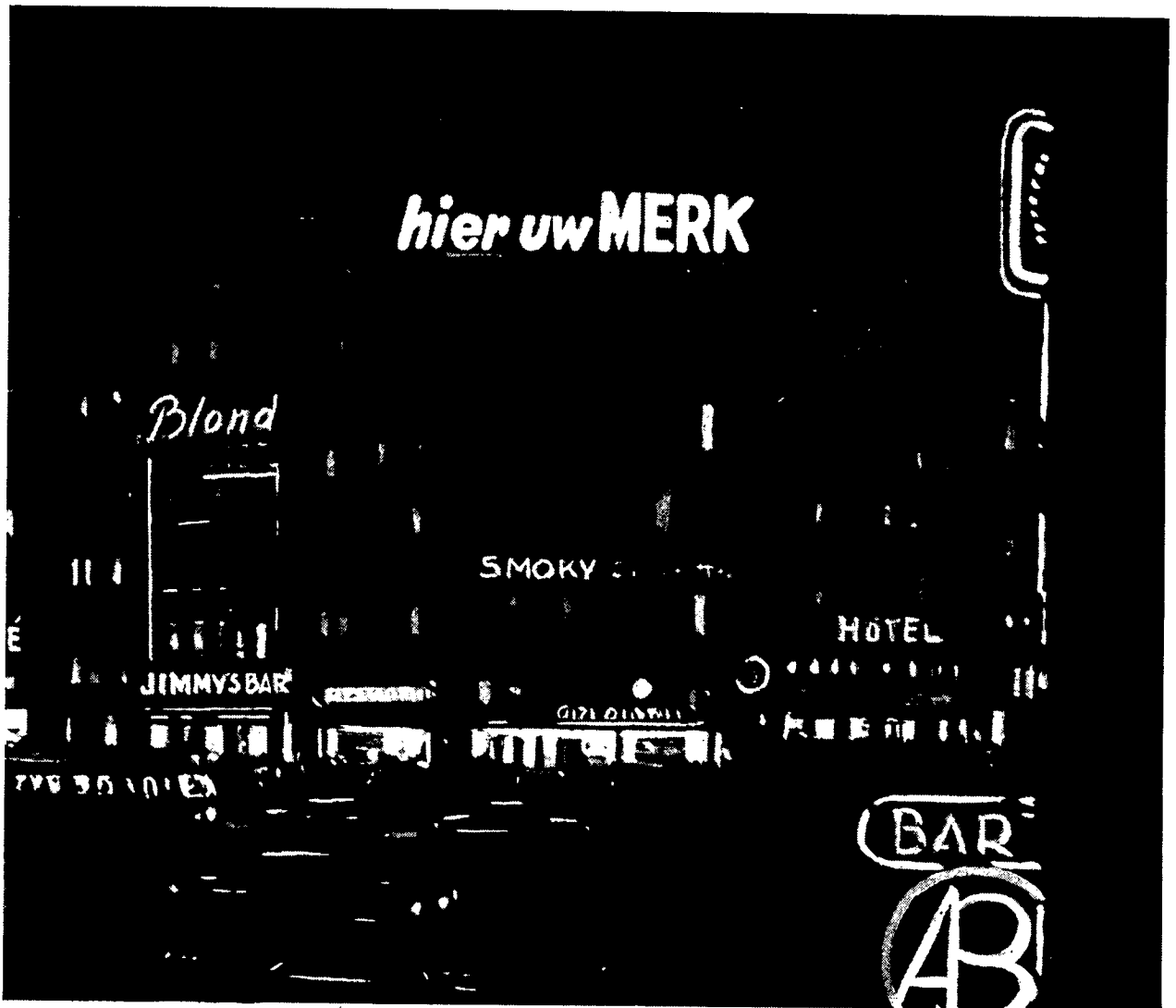
- ponskaartmachines - de X 1 leest, afhankelijk van het aantal er aan gekoppelde ponskaartmachines, 7.000 tot 80.000 kaarten per uur;
- magneetbandapparatuur - totale in- en uitvoer per seconde: 100.000 decimalen;
- snelle drukker - 600 regels van 120 symbolen per minuut.

Met deze goed op elkaar afgestemde prestaties kunt u ongelooflijk veel bereiken. Een steeds toenemend aantal bedrijven in binnen- en buitenland ervaart dit - elke dag. Het moderne bedrijf automatiseert met de

X1 ELECTROLOGICA

Paleisstraat 9 · Den Haag · Postbus 207

... maar dan
in de nieuwe
Philips
suspensie-
lichtbuizen!

Philips suspensie-lichtbuizen zijn gefabriceerd volgens een nieuwe methode, waardoor helderheid, kleurwerking en egaliteit het effect van uw lichtreclame vergroten. Nieuw ook is de keuze van fluorescentiepoeders en de voorzieningen in glassamenstelling en elektroden. Hierdoor grotere bedrijfszekerheid onder alle omstandigheden. Deze Philips lichtbuizen voor reclame en lichtarchitectuur zijn heel anders en véél beter dan gewone neonbuizen.

PHILIPS NEON, AMSTERDAM

Tolstraat 129, tel. (020) 73 23 45

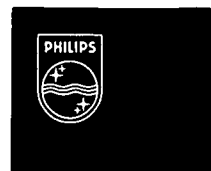
Verzorgt ook UW licht-reclame van ontwerp tot en met plaatsing. Geïllustreerde brochure kunt u aanvragen bij postbus 5142 Amsterdam.

Uw naam, merk, slagzin of embleem in Philips suspensie-lichtbuizen betekent:

- * maximale attentiewaarde voor helderheid en blijvend-briljante kleuren.
- * keuze uit 24 lichtkleuren
- * maximaal rendement door blijvende egaliteit en bedrijfszekerheid
- * maximaal dageffect door verantwoord ontwerp.

PHILIPS NEON

VOOR LICHTRECLAME EN LICHTARCHITECTUUR

De NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR STATISTIEK zoekt voor haar afdeling Marktonderzoek een

JONG ACADEMICUS

(bedrijfs- of sociaal-economische achtergrond)

Zijn taak zal bestaan uit:

- het voorbereiden van markt- en opinieonderzoekingen
- het analyseren van de uitkomsten van deze onderzoekingen
- het verzorgen van de aan de opdrachtgevers uit te brengen rapporten.

Deze werkzaamheden zullen verricht worden in samenwerking met het wetenschappelijke team medewerkers.

Kandidaten dienen ervaring te hebben in de commerciële en bedrijfseconomische problemen; er wordt verwacht dat zij zelfstandig rapporten kunnen opstellen.

Gedacht wordt aan een kracht tussen 30 en 40 jaar.

Eigenhandig geschreven brieven met volledige persoonlijke en zakelijke inlichtingen, welke vertrouwelijk behandeld zullen worden, zende men aan de Nederlandse Stichting voor Statistiek, Bankplein 1a, 's-Gravenhage.

De Stichting Landbouwhuishoudkundig Onderzoek, Salvendaplein 10, Wageningen, zoekt voor haar afdeling Algemene Landbouwhuishoudkunde met ingang van 1 januari 1961 een:

WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER/STER

(Drs. in de economische wetenschappen of in de politiek sociale wetenschappen — hoofdvak economie), voor de ontwikkeling van het onderzoek op het gebied van de leiding en het beheer in de huishouding (omvattende de economische en sociologische problemen zoals arbeid en inkomensbesteding). Enige kennis van en belangstelling voor de plattelandshuishouding strekken tot aanbeveling.

Salaris volgens rijksregeling. Eigenh. geschr. soll. gericht aan de Directeur van bovengenoemde instelling binnen 14 dagen na verschijnen in dit blad onder no. 04928/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) in te zenden aan het bureau Personeelsvoorziening van de Rijks-overheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN

TE HAARLEM

23-11-1960

DE VERENIGING VAN K.L.M.-VLIEGERS

vraagt een

ALGEMEEN SECRETARIS

Gezocht wordt een academicus of iemand van gelijkwaardig niveau, met ervaring in de sociaal-economische sector.

De te benoemen functionaris moet de belangen van de organisatie behartigen in de ruimste zin van het woord. Hij zal worden belast met de dagelijkse leiding van het secretariaat. Hij zal verder het Bestuur bijstaan in het leggen van contacten en het voeren van onderhandelingen met instanties, waarmede de Vereniging te doen heeft. Deze contacten liggen deels op internationaal niveau; beheersing der Engelse taal is noodzakelijk. Het nader overeen te komen salaris kan liggen in de orde van grootte van f. 20.000,—.

★

Brieven met vermelding van de belangrijkste persoonsgegevens worden gaarne ingewacht onder nummer EC 202 aan het

INSTITUUT VOOR SOCIALE EN BEDRIJFSPSYCHOLOGIE

aan de Universiteit van Amsterdam

Keizersgracht 611-613, Amsterdam-C.

CENTRAAL BEHEER

ONDERLINGE VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN.

WET - RISICO

Bedrijfs-w.a.-verzekering.

Motorrijtuigverzekering: w.a.-dekking voor alle motorrijtuigen f. 500.000,- per gebeurtenis

Ongevallenverzekering voor inzittenden van personenauto's.

BRAND - RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering voor industriële en andere objecten. Belangrijke besparingen op de premie. Verzekerd bedrag 2,1 miljard gulden.

MOLEST - RISICO

Molestverzekering: ingeschreven bedrag 8 miljard gulden. Stormverzekering: verzekerd bedrag 1,1 miljard gulden.

VERVOER - RISICO

Transportverzekering van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

PENSIOEN - RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering van werknemers. Verzekerd bedrag 1,3 miljard gulden. Belegd vermogen 310 miljoen gulden.

Bos en Lommerplantsoen 1, Amsterdam-West
Telefoon 134971 - Postbus 8400